

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Současný Pionýr

Current Pioneer

Radovan Mlejnek

Vedoucí práce: PhDr. Daniela Nováková, Ph.D.

Studijní program: Vychovatelství (B7505)

Studijní obor: Vychovatelství

2019

Poděkování

Děkuji za rychlou a vstřícnou pomoc v kritické situaci paní doktorce Mojžíšové i lidem z katedry pedagogiky, kteří mou situaci pomáhali řešit. Děkuji všem členům Pionýra, kteří věnovali několik svých minut mému dotazníku a lidem z Ústředí Pionýra za spolupráci s jejich oslovením. Děkuji také všem, kteří mi poskytli v průběhu tvorby práce zpětnou vazbu k různým aspektům této práce.

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Současný Pionýr potvrzuji, že jsem ji vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

28. června 2019 v Praze

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá současným stavem organizace Pionýr. Cílem práce je popsat jak organizace definuje sama sebe. Její organizační strukturu, ideová východiska, pedagogická východiska, prostředky a formy práce s dětmi a tato zjištění ověřit dotazníkovým šetřením.

KLÍČOVÁ SLOVA

Pionýr, metody, výchovné cíle, Program Pionýra

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with the current state of the Pioneer organization. The aim of the thesis is to describe how the organization defines itself. Its organizational structure, ideological bases, pedagogical bases, methods and forms of work with children and these findings verified by a questionnaire survey.

KEYWORDS

Pioneer, methods, educationa goals, Program of Pioneer

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Teoretická část.....	15
2.1 Textové materiály v Pionýru.....	15
2.1.1 Závazné dokumenty.....	15
2.1.2 Volitelně využitelné materiály.....	19
2.2 Základní informace.....	19
2.2.1 Základní hodnoty.....	21
2.2.2 Jednotící prvky.....	23
2.2.2.1 Název a znak.....	23
2.2.2.2 Volitelné.....	25
2.2.3 Členská základna.....	25
2.2.4 Organizační struktura.....	29
2.3 Hlavní činnost.....	35
2.3.1 Výchovné cíle.....	35
2.3.2 Pedagogická východiska.....	37
2.3.3 Formy.....	39
2.3.4 Zásady.....	39
2.3.5 Prostředky a náplň činnosti.....	41
2.4 Vedlejší činnost.....	45
2.5 Historie.....	47
2.6 Shrnutí.....	49
3 Praktická část.....	53
3.1 Vymezení cíle.....	53
3.2 Metody.....	53
3.3 Vzorek respondentů.....	53
3.4 Charakter základní výchovné jednotky (oddílu).....	59
3.5 Charakter osobnosti vedoucího.....	77
3.6 Porovnání.....	79
4 Závěr.....	87
5 Použitá literatura a prameny.....	91
6 Seznam příloh.....	93

1 Úvod

Jako člen Pionýra jsem se rozhodl zabývat ve své práci Pionýrem. Opakovaně se objevují bakalářské práce, které se Pionýru nějakým způsobem věnují. Často se jedná o srovnání Pionýra a Junáka. Většina těchto srovnávacích prací je poznamenána tím, že autor je členem jednoho z porovnávaných spolků. S jedním má tedy osobní dlouhodobou zkušenost a druhý zná maximálně z několika návštěv na schůzkách nebo táborech. Díky tomu zpravidla neporovnává sebedefinici obou spolků, ale svojí dlouhodobou zkušenost (a tedy pohled) s krátkým poznáním a hrubou útržkovitou sebedefinicí jednoho ze spolků. Po tomto zjištění jsem se rozhodl, že je třeba podívat se věc jiným způsobem.

Vybral jsem si proto jen spolek Pionýr. Jako člen různých orgánů a diskuzních skupin uvnitř Pionýra jsem se opakovaně setkával s rozpory mezi očekáváním, podle dokumentů spolku a se skutečností fungování skupin, oddílů a táborů. Tento rozpor byl často používán jako argument proč nějaká věc není možná či proč jsou některé postupy či navrhované změny neprůchozí. Nikdy ale diskutující nemohli předložit žádný důkaz, který by dostatečně podepřel jejich tvrzení o rozdílném stavu věcí, či mohl být základem pro pokusy o jich narovnání. Rozhodl jsem se proto Pionýr definovat na základě skutečně závazných dokumentů. Vytvořit tak nejširší obraz, který by měla každý pionýrská činnost naplňovat. A s tímto obrazem porovnat skutečný stav oddílů, abych mohl posoudit zda je sebedefinice Pionýra výstižná, nebo v ní něco chybí či přebývá. A případně nastínit směry kterými se při změnách základních dokumentů vydat. Toto zároveň poskytne ucelenou představu o Pionýru, kterou si jinak zájemce musí udělat sám zdlouhavým čtením zamotaných a roztržitých základních dokumentů.

Cílem mé práce tedy je popsat jak sám sebe Pionýr definuje a pomocí dotazníkového šetření zjistit zda tomu odpovídá skutečná činnost s dětmi na úrovni oddílů.

Doufám, že mé zjištění pomohou Pionýru v náhledu na sebe samého, umožní mu lépe se poznat a případně zlepšit sebe nebo zpřesnit svou sebedefinici.

V práci používám mnoho citací z úzkého množství dokumentů, které jsou pro Pionýr závazné a definující.

V teoretické části se věnuji postupně popisu všech důležitých složek, které tvoří organizaci a v praktické části je porovnávám se zjištěním z dotazníkového šetření.

Největší problém představovalo shrnutí základních prvků ze závazných dokumentů a hlavně jejich správné začlenění do vzájemného vztahu. Dále byl určitý problém vytrždit z širokého okruhu zájmu

jen některé otázky do dotazníkového šetření. Vyvážit touhu získat co nejvíce dat a naproti tomu vytvořit dotazník takový, aby ho byli lidé ochotni dobrovolně vyplnit.

2 Teoretická část

Cílem teoretické části je popsat Pionýr tak, jak sám sebe definuje ve vlastních závazných dokumentech. Zachytit tedy všechny povinné aspekty, které jsou mantinely vymezující nejzazší povolenou definici uskupení a činnosti, kterou lze považovat za pionýrskou a tudíž i pod hlavičkou zastřešujícího spolku konat.

2.1 Textové materiály v Pionýru

Pro správné pochopení teoretické části je třeba roztrždit informační zdroje o Pionýru. Předně pro popis Pionýra použijí jen zdroje ze samotného Pionýra, neboť nemá jít o polemiku a srovnání s názory dalších spolků a subjektů, ale o kompletní popis aktuálního vlastního obrazu, který o sobě sdružení má.

2.1.1 Závazné dokumenty

Při hledání pohledu organizace sama na sebe je třeba pečlivě zvolit materiál. Vypustil jsem veškeré osobní poznámky a přístupy jednotlivých lidí a zaměřil jsem se na dokumenty, které mají pro celé sdružení závazný charakter a musí, nebo měli by se jím řídit všechny orgány a pobočné spolky.

Závaznými jsou hlavně vnitřní předpisy. Tyto předpisy jsou základními hranicemi a soubory instrukcí, kterými Pionýr nastavuje nejzazší meze pro své členy a pobočné spolky.

Vnitřní směrnice spolku jsou tyto:

- „Stanovy Pionýra, Program Pionýra
- Jednací řády Pionýra - celostátní úroveň
- Řád pro přípravu a jednání VZP
- Pokyny předsedy Pionýra
- Rozhodnutí Rozhodčí komise Pionýra
- Směrnice pro registraci členů a členské příspěvky, evidenci členů a dalších osob účastnících se činnosti spolku Pionýr, o ochraně osobních údajů a nakládání s nimi
- Směrnice o hospodaření ve spolku Pionýr
- Směrnice o proplácení cestovních náhrad
- Pokyny pro čerpání dotací MŠMT

- Směrnice pro činnost revizních orgánů ve sdružení Pionýr
- Směrnice pro nakládání s nemovitým majetkem
- Směrnice pro přípravu a vzdělávání v Pionýru, Pokyny garanta
- Směrnice o odměnách a vyznamenáních v Pionýru
- Pokyny pro pořádání akcí Pionýra na republikové úrovni a oblastních úrovních
- Směrnice pro poskytování domén 3. řádu
- Statut fondu obnovy majetku
- Vnitřní výběrové řízení
- Spisový řád
- Pracovní řád Ústředí Pionýra
- Pravidla pro provoz vnitřní telefonní sítě Pionýra
- Směrnice o hlavní činnosti
- Program podpory pravidelné celoroční práce s dětmi a mládeží“ (Rejstřík vnitřních předpisů)

Mnoho z nich má úzce konkrétní administrativní charakter a pro mé posouzení není nepřilíš relevantní. Použitelné informace jsou čerpané hlavně z těchto vnitřních směrnicích:

- Stanovy Pionýra, Program Pionýra
- Směrnice pro přípravu a vzdělávání v Pionýru
- Směrnice o odměnách a vyznamenáních v Pionýru
- Pokyny pro pořádání akcí Pionýra na republikové úrovni a oblastních úrovních
- Směrnice o hlavní činnosti

Nejdůležitějšími základními dokumenty jsou Stanovy Pionýra a Program Pionýra. Tyto dokumenty se od osamostatnění Pionýra po roce 1989 několikrát změnilly. Poslední verze stanov byla schválena 12. 11. 2016 na Výročním zasedání Pionýra. Poslední verze programu byla schválena 14. 11. 2015 na Konferenci o činnosti Pionýra v Mladé Boleslavi. Porovnání změn v průběhu času by jistě bylo také zajímavé, ale není předmětem mé práce. Přesto je možné podle prohlášení představitelů Pionýra připustit, že jak Stanovy Pionýra tak Program Pionýra se měnili hlavně formulačně, či se

přízpůsobovali platným zákonným normám (kupříkladu zavedení nového občanského zákoníku), ale jejich stěžejní obsah zůstal po celou dobu fungování samostatného spolku podobný.

Od 4. 11. 2017 platí vnitřní předpis Směrnice o hlavní činnosti, která upravuje detailněji průběh, možnosti, omezení a potřebné náležitosti činnosti. Příprava tohoto dokumentu vlivem velké rozličnosti obsahu činnosti jednotlivých oddílů a skupin byla velmi zdlouhavá. První záměr směrnice byl předložen České Radě Pionýra 20. 11. 2011. Příprava tedy trvala téměř 6 let.

Další dokumenty, které využiji jsou zápisy a usnesení vrcholných orgánů Pionýra, které nemají charakter směrnic, ale prohlášení. Z podstaty věci se v nich však objevují nařízení či závazky či výklady závazné pro pobočné spolky.

Dalším užitečným zdrojem jsou tiskové zprávy. Tyto však většinou neprošly schválením hromadného orgánu a mohou být poznamenány osobním názorem některého z představitelů Pionýra a nejsou pro pobočné spolky ničím závazné.

Pro věcná data o spolku využiji informace z výročních zpráv. Hlavně data o velikosti členské základny.

2.1.2 Volitelně využitelné materiály

V Pionýru se vyskytuje více různých druhů volitelných materiálů. Dalo by se to dokonce považovat za důležitý znak samotného Pionýra. Často nechává na podřízených jednotkách výběr z nabízených prvků různého charakteru nebo na tvorbě vlastních. Hlavními volitelnými prvky jsou výchovné programy *Výpravy za poznáním* a nově vzniklé Odborky. Dalšími jsou různé celorepublikové akce, návody na aspekty činnosti, drobné publikace a články v Mozaice Pionýra – vnitřním informačním měsíčníku. Dalšími důležitými volitelnými prvky jsou různé propagační předměty, které mají často charakter jednotících symbolů.

Občas budu na některý z volitelných prvků odkazovat. Nejčastěji jako ukázkou praktického provedení nějaké definované teoretické koncepce v základních dokumentech. Vždy ale půjde jen o příklad a vždy to zdůrazním.

2.2 Základní informace

Pionýr je zapsaný spolek podle občanského zákoníku, který má jako předmět hlavní činnosti veřejně prospěšnou práci. V úvodu Stanov Pionýra (2016, s 3) o sobě Pionýr říká, že „je demokratický, dobrovolný, samostatný a nezávislý spolek dětí, mládeže a dospělých.“ Na jeho chodu se podílejí zejména dobrovolní pracovníci.

V Programu Pionýra (2015, s 1) o sobě prohlašuje: „Pionýr vyvíjí veřejně prospěšnou činnost v oblasti neformálního vzdělávání a výchovy dětí a mládeže ve volném čase.“

Vnitřní řízení organizace je převážně zastupitelsky demokratické.

2.2.1 Základní hodnoty

Základem je název organizace, tedy slovo „pionýr“. V tomto slově Pionýr spatřuje „touhu po poznání, modernost a průkopnictví. ... Svým konáním chceme plně dostát významu názvu Pionýr. ...

Veškerá činnost v Pionýru směřuje k výchově jednotlivce – od dítěte až k aktivnímu, slušnému a svobodnému člověku, který najde své místo ve společnosti a bude jejím platným občanem.“
(*Program Pionýra*, 2015, s 2)

Hlavním vodítkem jsou Ideály Pionýra považuje je za základní hodnoty, které chce předávat výchovnou prací. Jedná se o sedm ideálů, kdy každý představuje jeden základní princip, který je upřesněn krátkou větou. Ideály jsou v Programu Pionýra seřazeny abecedně, aby bylo zvýrazněno jejich vzájemné rovné postavení. Ideály Pionýra jsou tyto:

„Paměť – Pionýr poznává dějiny svého národa i celého lidstva, chová v úctě tradice a historii.

Pomoc – Pionýr pomáhá ostatním nezištně a z přesvědčení, je solidární, zastává se slabších.

Poznání – Pionýr si osvojuje vědění, znalosti a dovednosti, poznává okolní svět i sám sebe.

Pravda – Pionýr chrání pravdu, je spravedlivý, plní dané slovo a hraje fér.

Přátelství – Pionýr je přátelský a ohleduplný, naslouchá ostatním, umí spolupracovat.

Překonání – Pionýr se nebojí překážek, je statečný a nepodléhá pohodlnosti.

Příroda – Pionýr chrání život na Zemi, objevuje krásy přírody a učí se žít v souladu s ní.“ (*Program Pionýra*, 2015, s 2)

Nejde o zákony, nebo o nějaké splnitelné a odšknutelné body spíše o vodítka v situacích, ale i o mety, k nimž se má pionýr stále přibližovat. (*Program Pionýra*, 2015, s 2)

2.2.2 Jednotící prvky

Jednotící prvky jsou obecně různé druhy projevů, které mají za cíl podpořit jednotu v organizaci. Pionýr tyto prvky rozděluje na základní, za které považuje název a znak a na dále používané, které

ale nemají přímo závazný charakter pro všechny, jde tedy jen o soupis některých dalších využívaných prvků.

2.2.2.1 Název a znak

Základními jednotícími prvky jsou název spolku „Pionýr“ a znak. Znakem je vlaštovka s trikolorou na pozadí. Jeho symbolický smysl je:

„Základní kruhová stylizace znázorňuje planetu Zemi a vyjadřuje demokratický princip rovnosti práv a povinností členů Pionýra. Ve tvaru znaku je vidět i stylizovaný list lípy.

Vlaštovka je symbolem štěstí a jara, počátku nového života. Směr letu vzhůru znamená úsilí o naplnění Ideálů Pionýra, pokrok a poznávání. Připomíná ptačí let, hravost i lidský um a nápaditost. Zvýrazňuje, že pionýři jsou tvořiví, bystří a odvážní. Skládání papírových vlaštovek je tradiční hrou a soutěží.

Bílá spolu s červenou a modrou barvou národní trikolory zdůrazňuje i myšlenku vlastenectví a občanství. Převažující bílá symbolizuje pravdu, mír a naději.“ (*Pionýr - Grafický manuál k jednotícím prvkům*, 2015, s 10)

Spojení názvu a znaku je přesně graficky provedeno, je závazné a nazývá se logotyp.

Obrázek 1: Logotyp Pionýra

2.2.2.2 Volitelné

Volitelné jednotící prvky, nejsou závazné pro celé sdružení, ale mohou být použity jako jednotící prvky jednotlivých oddílů nebo skupiny, nebo být volitelným projevem jak se ke spolku může přihlásit jednotilvec. Podle Stanov Pionýra jimi jsou:

Pionýrský odznak - Jedná se o starý pionýrský symbol používaný do roku 2007. Starší generace k němu má stále vazbu a na některých pionýrských skupinách se stále nosí a používá jako slibový odznak, přestože se již nevyrábí. (příkladem může být pionýrská skupina Horní Bříza.)

Maskot - Maskotem Pionýra je pes oblečený v zeleném triku, kraťasech s modrým šátkem na krku. Je určen především pro děti, které doprovází v některých výchovných programech. K vidění je kromě ilustrace i jako maňásek, plyšák nebo celotělový kostým.

Pozdrav – Je jím zdvižená pravá ruka nad čelo s palcem směřujícím k hlavě. Jeho přesný popis ani ideový výklad není v základních dokumentech Pionýra dostupný. Uveden je jen ve výčtu jako jeden z jednotících prvků. Jeví se tak stejně jako odznak reliktem minulosti.

Součásti oděvu - Součástmi oděvu jsou myšleny hlavně šátky, košile a trička. (*Stanovy Pionýra*, 2016) Přestože se používají i další druhy. Nejčastěji se jedná o oběžné konfekční oblečení potištěné motivy Pionýra nebo konkrétního oddílu. Běžná jsou i táborová trička. Pionýr členům nabízí košili, koshulku (lehkou plátěnou bundu) a různá trika. Šátek si může každý kolektiv zvolit jaký chce, nebo vůbec žádný nenosit. Pionýr nabízí jen multifunkční rourový šátek s potiskem, který nemá slavnostní charakter.

Značení - Značením se myslí nášivky, odznaky, domovenky a podobně. (*Stanovy Pionýra*, 2016) Oddíly si je nechávají zhotovit sami. Neexistuje žádná jednotná nabídka.

2.2.3 Členská základna

„Členem může být každé dítě i dospělý bez rozdílu sociálního postavení, národnosti, politické příslušnosti, náboženského vyznání, jestliže souhlasí se Stanovami a Programem Pionýra.“ (*Stanovy Pionýra*, 2016, s 2)

Členství vznikne registrací, tedy vyplněním registračního listu, zaregistrováním příslušnou jednotkou a uhrazením členského příspěvku. Pro členství není třeba skládat slib nebo plnit nějaký specifický úkol či jejich sérii.

Dále je možné nabýt udělením Českou radou Pionýra čestného členství v Pionýru. O čestném členství v jednotlivých pobočných spolcích rozhodují pobočné spolky sami.

Dále stanovy pro členy spolku vymezují konkrétní práva a povinnosti.

„Práva člena:

- vybrat si kolektiv, používat jednotící prvky Pionýra;
- spolurozhodovat o činnosti a podílet se na řízení oddílu, pokud je v něm registrován;
- spolurozhodovat o činnosti a podílet se na řízení hlavního nebo pobočného spolku, pokud byl zvolen do stanovami definované funkce;
- být volen;
- odvolat se proti rozhodnutí, kde to stanovy připouštějí;
- využívat výhod spolku;
- hmotně podporovat spolek;
- vystoupit ze spolku. (*Stanovy Pionýra*, 2016, s 7–8)

Z práv je vidět, že jsou v souladu s výchovnými cíli a metodami, předepisují možnost spolurozhodování o činnosti i dávají možnost být volen do různých funkcí. Také je důležité, že nikdo není ochuzen o možnost svévolně ze spolku vystoupit. Tedy nejedná se o nucené členství.

Povinnosti členů:

- uskutečňovat ideály a cíle spolku;
- hájit dobré jméno spolku;
- účastnit se aktivně činnosti;
- plnit požadavky svého kolektivu;
- naplňovat Program Pionýra;
- platit členské příspěvky.“ (*Stanovy Pionýra*, 2016, s 7–8)

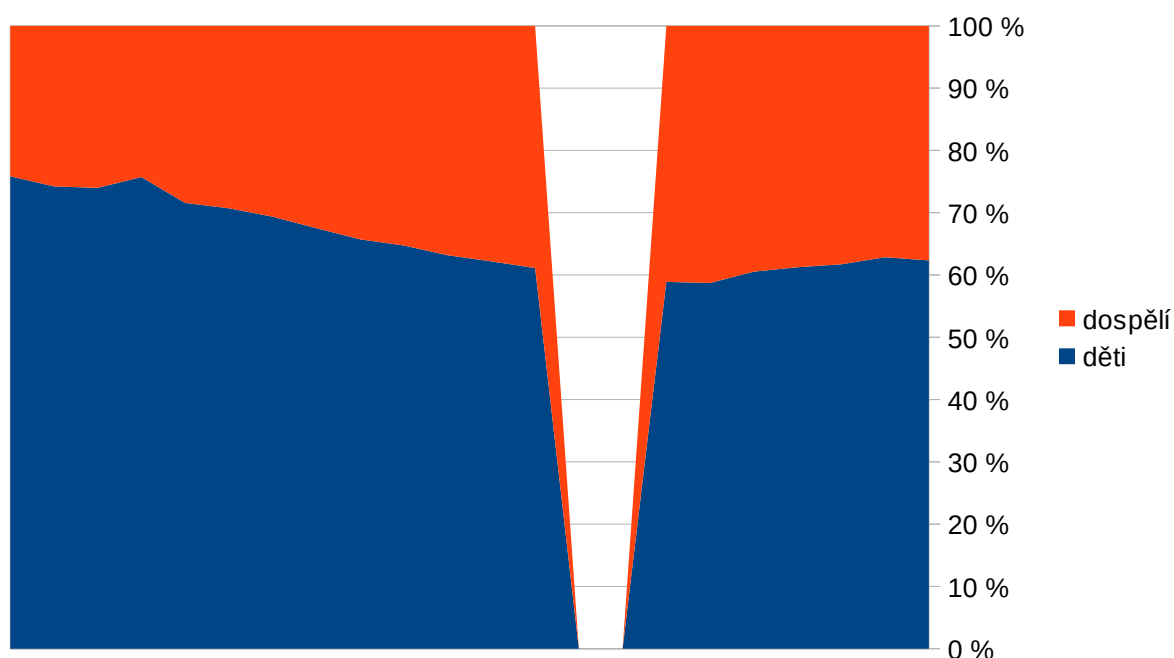
Zde v souladu s právy je na členy dokonce kladena povinnost uskutečňovat cíle spolku, tedy více než prosté souhlasení s Programem Pionýra, jak je uvedeno výše. Čili jde říci, že všichni členové mají povinnost dodržovat a praktikovat níže popsané věci.

V roce 2018 měl Pionýr 14 387 členů v 252 pionýrských skupinách. Skupiny pod sebou zajišťovali 514 oddílů a 103 klubů. Děti do 9 let tvořilo 17,15% členské základny, děti mezi 10 až 12 lety 19,84%, děti mezi 13-15 lety 14,88%, dospívající ve věku mezi 16 a 18 lety 10,46%, mladí dospělí ve věku 19 až 26 let 13,68% a starší dospělí téměř 24%. Z toho vyplývá, že poměr dětí a dospělých

ve spolku je zhruba tři děti na dva dospělé. Pionýrská skupina má tedy průměrně asi 57 členů, oddíl necelých 28 členů celkem a z toho cca 17 dětských členů. Jde ovšem o čísla, která zahrnují všechny věkové kategorie a předpokládají, že všichni se účastní nějaké oddílové činnosti. Jde tedy spíše o hrubou představu.

Členská základna se od roku 1997 od kdy jsou přístupná data ve výročních zprávách téměř celou dobu soustavně snižuje. V roce měl Pionýr 27 388 členů v roce 2007 již jen 17412 členů a v roce 2017 14167 členů.

Vývoj poměru dětí a dospělých ve spolku lze sledovat na grafu. Od roku 1997, kdy byl poměr 25% dospělých ku 75% dětí docházelo k růstu v množství dospělých. Zlom nastal v roce 2013, kdy se z poměru 59% dětí ku 41% dospělých začal poměr opět měnit ku prospěchu dětí.

*Graf 1: Vývoj poměru členské základny do roku 1997 do roku 2018
(data pro roky 2010 a 2011 nejsou k dispozici)*

2.2.4 Organizační struktura

Primární základní výchovnou jednotkou Pionýra pro práci s organizovanými dětmi a mládeží je pionýrský oddíl. Pionýrský oddíl nemá právní osobnost, zřídí ho Pionýrská skupina nebo Krajská organizace Pionýra. Pionýrský oddíl se sestává z minimálně pěti členů a koná pravidelnou činnost minimálně jednou za měsíc. Činnost oddílu zajišťuje vedoucí oddílu. Vedoucí oddílu je jmenován do funkce vedením Pionýrské skupiny a je členem rady Pionýrské skupiny. Při zajištění činnosti mu pomáhají instruktoři, zástupci vedoucího oddílu či vedoucí družin. Všechny jmenuje do funkce na návrh vedoucího oddílu vedení Pionýrské skupiny a všichni jsou členy rady Pionýrské skupiny.

Pionýrský oddíl může ke své činnosti zřídit družiny. Jejich vedení může na návrh vedoucího oddílu vedení Pionýrské skupiny svěřit dětem nad patnáct let s odpovídající kvalifikací a vyspělostí.

Sekundární základní výchovnou jednotkou Pionýra pro práci s neorganizovanými dětmi a mládeží je volnočasový klub. Volnočasový klub nemá právní osobnost, zřídí ho vedení Pionýrské skupiny nebo Krajské organizace Pionýra. Volnočasový klub koná pravidelnou činnost minimálně jednou za měsíc. Činnost klubu zajišťuje vedoucí klubu. Vedoucí klubu je jmenován do funkce vedením Pionýrské skupiny a je členem rady Pionýrské skupiny. Při zajištění činnosti mu pomáhají instruktoři či zástupci vedoucího klubu. Všechny jmenuje do funkce na návrh vedoucího klubu vedení Pionýrské skupiny a všichni jsou členy rady Pionýrské skupiny. Volnočasovému klubu není umožněno registrovat členy.

Pionýrská skupina je pobočným spolkem Pionýra s právní osobností. Zastřešuje a řídí činnost volnočasových klubů a pionýrských oddílů, které zřídila. Pionýrská skupina vznikne rozhodnutím Výkonného výboru České rady Pionýra na návrh minimálně dvou členů Pionýra starších osmnácti let s příslušnou kvalifikací. Pionýrskou skupinu tvoří minimálně patnáct lidí do dvaceti šesti let, z toho minimálně dva nad osmnáct let s příslušnou kvalifikací. Zároveň musí mít zaregistrován minimálně jeden volnočasový klub nebo pionýrský oddíl. O činnosti pionýrské skupiny rozhoduje rada Pionýrské skupiny. Radu pionýrské skupiny tvoří všichni volení i jmenovaní funkcionáři na pionýrské skupině. Rada pionýrské skupiny se schází minimálně jednou ročně. Rada pionýrské skupiny volí vedoucího pionýrské skupiny, hospodáře pionýrské skupiny, revizora pionýrské skupiny, zástupce do Krajské rady Pionýra, Krajského setkání delegátů, Výročního zasedání Pionýra a členy vedení pionýrské skupiny. Mezi schůzemi rady pionýrské skupiny řídí Pionýrskou skupinu vedení pionýrské skupiny. vedení pionýrské skupiny sestává z vedoucího pionýrské skupiny, hospodáře pionýrské skupiny a minimálně jednoho dalšího člena. Vedoucí pionýrské skupiny je statutárním orgánem pionýrské skupiny. Pionýrskou skupinu může zrušit Česká rada Pionýra na návrh rady pionýrské skupiny, předsedy krajské organizace Pionýra nebo předsedy Pionýra.

Pionýrské centrum je pobočným spolkem Pionýra s právní osobností. Je určeno pro zajištění servisu pionýrským skupinám. Pionýrské centrum vznikne rozhodnutím Výkonného výboru České rady Pionýra na návrh minimálně dvou pionýrských skupin. O činnosti pionýrského centra rozhoduje rada pionýrského centra. Radu pionýrského centra tvoří vedoucí pionýrských skupin členských skupin. Rada pionýrského centra se schází minimálně jednou ročně. Rada pionýrského centra volí vedoucího pionýrského centra, hospodáře pionýrského centra, revizora pionýrského centra a zástupce do Krajské rady Pionýra. Mezi schůzemi rady pionýrského centra řídí pionýrské centrum

vedoucí pionýrského centra. Vedoucí pionýrského centra je statutárním orgánem pionýrského centra. Pionýrské centrum může zrušit Česká rada Pionýra na návrh rady pionýrského centra, předsedy Krajské organizace Pionýra nebo předsedy Pionýra. Pokud pionýrské centrum naplní personální definici pionýrské skupiny stává se od začátku dalšího roku pionýrskou skupinou.

Krajská organizace Pionýra je pobočným spolkem Pionýra s právní osobností. Zastřešuje a řídí činnost pobočných spolků v jednotlivých krajích. O činnosti pionýrské skupiny rozhoduje krajská rada Pionýra. Krajská rada Pionýra tvoří volení delegáti pionýrských skupin pod příslušnou Krajskou organizací Pionýra. Krajská rada Pionýra svolává minimálně jednou ročně předseda Krajské organizace Pionýra. Krajská rada Pionýra volí předsedu Krajské organizace Pionýra, hospodáře-ekonomu Krajské organizace Pionýra, kontrolní komisi Krajské organizace Pionýra a členy výkonného výboru Krajské rady Pionýra. Mezi schůzemi Krajské rady Pionýra řídí krajskou organizaci pionýra Výkonný výbor Krajské rady Pionýra. Výkonný výbor Krajské rady Pionýra sestává z předsedy Krajské organizace Pionýra, hospodáře-ekonomu Krajské organizace Pionýra a minimálně jednoho dalšího člena. Předseda Krajské organizace Pionýra je statutárním orgánem Krajské organizace Pionýra. Krajská organizace Pionýra se může sloučit s jinou krajskou organizací pionýra nebo být zrušena, rozhodnutím České rady Pionýra.

Hlavní řídicím orgánem Pionýra je Výroční zasedání Pionýra. Schází se minimálně jednou za pět let na pokyn předsedy Pionýra. Výroční zasedání Pionýra tvoří delegáti ze všech Pionýrských skupin. Výroční zasedání Pionýra volí předsedu Pionýra, ekonomu Pionýra, místopředsedy Pionýra, další členy Výkonného výboru České rady Pionýra, kontrolní komisi a rozhodčí komisi. Mezi zasedáními Výročního zasedání Pionýra řídí činnost Pionýra Česká rada Pionýra. Česká rada Pionýra se schází minimálně jednou za rok. Českou radu Pionýra tvoří delegáti z Krajské organizace Pionýra, které na svých Krajských organizacích Pionýra volí delegáti z pionýrských skupin. Mezi zasedáními České rady Pionýra řídí činnost Pionýra Výkonný výbor České rady Pionýra. Výkonný výbor České rady Pionýra se skládá z předsedy Pionýra, ekonomu Pionýra, místopředsedů Pionýra a dalších lidí tak, aby obsahoval minimálně 7 členů. Výkonný výbor České rady Pionýra může zřídit Ústředí Pionýra pro zajištění administrativních a organizačních potřeb. Ústředí Pionýra může mít placené pracovníky. Předseda Pionýra je statutárním orgánem spolku a má právo jednat za Pionýr ve všech záležitostech a řídí činnost Ústředí Pionýra. (*Stanovy Pionýra*, 2016 s 4–16)

2.2.5 Současní představitelé

Předseda Pionýra: Martin Bělohlávek (ve funkci Předsedy Pionýra od 1. 1. 2011)

Místopředseda Pionýra: Darina Zdráhalová

Místopředseda a Ekonom Pionýra: Kateřina Brejchová (ve funkci ekonoma od 1. 9. 1997)

Výkoný výbor České rady Pionýra tvoří předchozí jmenovaní a:

Ludmila Kočí, Zuzana Krausová, Vendula Nejedlá, Jaroslav Novák, Dušan Pěchota, Kateřina Součková, Jan Šašek (*Výroční zpráva Pionýra 2018, 2019, s 2*)

2.3 Hlavní činnost

Hlavní činnost je činnost, kterou spolek považuje za stěžejní a základní pro svoje fungování. Jde o nejdůležitější věc ve spolku, to k čemu je směřována veškerá ostatní a podpůrná činnost.

„Pionýr vyvíjí veřejně prospěšnou činnost v oblasti neformálního vzdělávání a výchovy dětí a mládeže ve volném čase.“ (*Program Pionýra, 2015, s 1*)

Při shrnování charakteru hlavní činnosti jsem vycházel hlavně z Programu Pionýra a Směrnice o hlavní činnosti, částečně také ze Stanov Pionýra. Pro snadnou představu a pochopení této činnosti bylo třeba roztrždit teze, které se vyskytovali v jednotlivých dokumentech podle jejich charakteru.

Vzniklo tak několik oblastí, které se vzájemně doplňují a společně utvářejí celkový obraz o hlavní činnosti Pionýra.

Předně to jsou výchovné cíle, které byli zastoupeny téměř shodně na jednom místě v Programu Pionýra. Dále to jsou pedagogická východiska, která jsou složena z pedagogických tezí napříč dokumenty. Další jsou organizační formy, kterých může činnost nabýt. Následující kategorií jsou zásady, tato kategorie je tvořena návodnými konkrétními mantinely, které omezují výběr konkrétních metod, činností a her, ale sami o sobě nejsou formulovány a není je možné brát jako cíle. Konkrétní prostředky, požadované činnosti nebo hry, či obsah vzdělání Pionýr nepředepisuje, jen podle něj kategorizuje oddíly.

2.3.1 Výchovné cíle

Výchovný cíl je „v nejobecnější podobě ucelená představa předpokládaných a žádoucích vlastností člověka.“ (PRŮCHA, 2013, s 34)

Téměř všechny cíle jsou shrnuty přehledně v Programu Pionýra (2015, s 1). „Veškerá činnost v Pionýru směřuje k výchově jednotlivce – od dítěte až k aktivnímu, slušnému a svobodnému člověku, který najde své místo ve společnosti a bude jejím platným občanem ...

Cílem práce Pionýra s dětmi a mládeží je ... předávat hodnoty, rozvíjet znalosti a dovednosti, upevňovat postoje k okolnímu světu, aby z každého vyrostl člověk...

... přátelský, snášenlivý, s vůlí spolupracovat,
... hledající řešení problémů, praktický a schopný si poradit v krizových situacích,
... zvědavý a tvořivý, uplatňující kritické myšlení,
... rozvíjející kulturní vnímání i fyzickou zdatnost,
... odpovědný sám za sebe a ochotný pomáhat,
... vědomý si svých práv i povinností,
... neprosazující se na úkor ostatních,
... respektující odlišné vnímání hodnot,
... dodržující pravidla a sdílející společné hodnoty,
... s pevnými zásadami, nepodléhající okamžitým výhodám,
... platný jako člen společnosti, týmu i rodiny,
... připravený být oporou pro blízké,
... snažící se porozumět minulosti i dnešnímu světu,
... s jasným pohledem na svět i naslouchající,
... vnímající přírodu a usilující o trvale udržitelný rozvoj,
... aktivní, občan odpovědný vůči místu, kde žije, své vlasti i celé Zemi.“

Mimo tyto cíle ještě Pionýr vychovává k dobrovolnictví a vede děti k odpovědnosti za vlastní růst. (Směrnice o hlavní činnosti 2017 s 6–8)

2.3.2 Pedagogická východiska

Cíle, které jsou uvedené výše, se Pionýr snaží předat takovými prostředky, které jsou v souladu s jeho pedagogickým přesvědčením. Toto pedagogické přesvědčení lze považovat za stěžejní východiska pro veškerou další činnost. Základní myšlenky tohoto přesvědčení jsou tyto:

„Dítě není pasivní objekt, na který je třeba jednostranně výchovně působit, ale aktivní subjekt ... neusilujeme o jednostrannou specializaci a maximální výkon, ale o všestranný rozvoj osobnosti“
Vychází z věkových a individuálních zvláštností „Krajní přístupy, svobodně liberální ani autoritativně manipulativní, neuplatňujeme ... Při činnosti vytváříme podmínky pro zapojení dětí se specifickými vzdělávacími potřebami.“
Zakládáme si na demokratičnosti, koedukovanosti a nenáboženském přístupu. (Směrnice o hlavní činnosti 2017 s 6–8) „Stavíme na respektu, spolupráci

a vzájemné inspiraci napříč generacemi.“ Oddíly Pionýr chápe jako „školou vztahů, respektu a řady dalších sociálních dovedností.“ (*Program Pionýra*, 2015, s 1–2)

Činnost kolektivů je rozmanitá a platí při ní princip dobrovolnosti. (*Směrnice o hlavní činnosti 2017* s 6–8)

Pedagogická východiska by se dala shrnout jako pedagogický realismu s důrazem na aktivní dítě, všestrannost a celkově umírněný a dekratický přístup.

2.3.3 Formy

K přímé výchovné činnosti dětí a mládeže v Pionýru slouží základní výchovné jednotky. Jsou to oddíly a kluby. Oddíl je určen pro práci s organizovanými dětmi a mládeží, může se dělit na družinky. Klub je určen pro práci s neorganizovanými (jejichž docházka je nepravidelná až náhodná) dětmi a mládeží.

Smyslem oddílu „je zajišťovat pravidelnou, systematickou, celoroční výchovnou činnost kolektivu dětí a mládeže.“ (*Stanovy Pionýra*, 2016, s 17)

Základní forma je tedy schůzka oddílu. Schůzky se musejí konat minimálně jednou měsíčně. Oddíl musí mít minimálně 5 osob (včetně vedoucích a instruktorů). Jejich délka je dle Směrnice o hlavní činnosti mezi jednou a dvěma hodinami. Schůzky zajišťuje po organizační stránce vedoucí oddílu, tedy osoba starší 18 s příslušnou kvalifikací, ale dílčí schůzky družinky může po předchozí přípravě na místě zajišťovat i vedoucí družinky, osoba starší 15 let.

Dalšími používanými formami činnosti jsou:

„b) jednodenní akce;

c) vícedenní pobytová akce (do 6 dnů);

d) tábor;

e) akce pro veřejnost.“ (*Směrnice o hlavní činnosti 2017* s 16)

Jednodenní akce má celodenní rozsah a koná se nad rámec schůzek oddílu. Musí být zajišťována minimálně jednou osobou nad 18 let s odpovídající kvalifikací a jednou osobou nad 15 let.

Vícedenní akce má délku mezi 2–5 celými dny. Na zajištění takovéto akce je třeba mít dvě osoby starší 18 let s příslušnou kvalifikací.

Tábor má trvání více než 7 dnů. Tábory mohou mít více forem buď jsou stálé – tedy celou dobu na jednom místě, nebo putovní – měnící své ubytování, často vodácké nebo cyklistické, nebo

příměstské – jsou bez ubytování, program je zajištěn zpravidla jen přes den. Personální zajištění tábora je složitější než u běžných akcí. Vedoucí tábora musí mít speciální kvalifikaci (hlavní vedoucí tábora) a k sobě musí mít ještě jednu osobu starší 18 let. Další doporučené osoby na táboře jsou hospodář a zdravotník.

Akce pro veřejnost jsou zpravidla jednodenní, jejich účel je propagace veřejnosti nebo přispění k společenskému dění v místě působnosti pionýrské skupiny. K vedení takovéto akce stačí jedna osoba starší 18 let s odpovídající kvalifikací.

Všechny tyto typy činnosti jsou z organizačního a administrativního pohledu podrobně popsány ve Směrnici o hlavní činnosti.

2.3.4 Zásady

Zásady jsou prvky, které ovlivňují výběr výchovných prostředků, ale sami nejsou cíli. Prakticky se v nich promítají pedagogická východiska. Slouží jako vodítka při výběru prostředků a metod a tím se podílí na jejich charakteru.

Děti o činnosti rozhodují (ekvivalentně svému věku) samostatně.

Pionýr podporuje zvědavost a touhu po poznání.

Pionýr neposkytuje prostor pro prosazování náboženských, politických ani jiných ideologií.

Pionýr klade důraz na všestranný rozvoj, a to i v zájmově zaměřené činnosti.

Pionýr pracuje s věkovými a individuální zvláštnosti.

Pionýr účast na činnosti nepodmiňujeme členstvím.

Pionýr tvoří a využívá výchovné programy s jasně definovanými cíli. (*Program Pionýra*, 2015, s 1–2)

2.3.5 Prostředky a náplň činnosti

Hlavním výchovným prostředkem je hra v mnoha jejích podobách mimo hru i další praktické činnosti. Dalším prostředkem je participace na činnosti její přípravě a spolurozhodování o ní. (*Program Pionýra*, 2015, s 1) V neposlední řadě je výchovným prostředkem osobní příklad a jednota slov a činů. (*Směrnice o hlavní činnosti 2017* s 6–8)

Prostředkem pro hladký běh organizace je kvalitní příprava a metodická podpora vedoucích. (*Program Pionýra*, 2015, s 1–2)

Náplň činnosti je vždy prostředkem ovšem se speciálním postavením. V Pionýru není nikde přesně definován, v podstatě je náplň činnosti omezena jen obecnými zásadami a pedagogickými východisky, a může jí být vše co vede k naplňování programu Pionýra. Jediný formální projev náplně činnosti je její kategorizování a požadavek na zapsání při registraci oddílu.

Oddíly mohou mít tedy různá zaměření, Registrační informační program Pionýra je dělí takto:

„1) Všestranné

2) Turisticko-tábornické (zaměřené na pobyt v přírodě)

3) Kulturní (výtvarná činnost, divadlo, hudba, foto-film, tanec, mažoretky, ...)

4) Sportovní (vodácké, florbalové, orientační běh, míčové hry, stolní tenis, šachy, ...)

5) Přírodovědné (zoo, botanika, enviromentál, rybáři, myslivci, ...)

6) Technické, rukodělné (elektro, práce se dřevem, kovem a dalšími materiály, papírové modely, letecké modelářství, ...)

7) Branné a technické sporty (střelecké, airsoft, radioamatéři, zdravotníci, hasiči, ...)

8) Jiné (sem uveďte vše, co je specifické a nevejde se do kategorií 2-7)“

V toto případě jde v podstatě o zájmové rozdělení obsahu činnosti. Nabízí se proto srovnání s dělením zájmové činnosti podle Pávkové (2002, s 6) na

- Společenskovední
- Pracovně-technické
- Přírodovědné
- Estetickovýchovné
- Tělovýchovné a sportovní

Po srovnání je vidět, že pro potřeby Pionýra je toto členění v zásadě zachováno s vydělením některých specifických kategorií. Z tělovýchovy a sportu je vyčleněné turistiko-táboričení a branné sporty a estetickovýchovné dostali v případě Pionýra název kulturní.

Mimo tyto konkrétní zaměření mohou v oddílech probíhat podle Směrnice o hlavní činnosti (2017 s 6) činnosti těchto druhů:

„- aktivní oddech, rekreace, zábava, hygiena, výchova k účelnému využití volného času;

- tělesná výchova, sport, turistika a pobyt v přírodě;

- aktivity, které prohlubují zájem o veřejné otázky a o společenské dění, včetně veřejně prospěšné a charitativní činnosti;
- uspokojování a rozvoj zájmů ze všech oblastí vědy a techniky, kultury, umění a sportu;
- práce s prostředky masové komunikace – internet, rozhlas, film, televize, tisk;
- rozvíjení schopností a talentů;
- účast na organizování činnosti, samosprávné řešení vlastních záležitostí.“

Zde se nabízí srovnání s členěním obsahu činnosti výchovy mimo vyučování, jsou to:

- Odpočinkové činnosti
- Rekreční činnosti
- Zájmové činnosti
- Sebeobslužné činnosti
- Veřejně prospěšné činnosti
- Příprava na vyučování (PÁVKOVÁ, 2002, s 51–52)

Je vidět, že definice v pionýrských dokumentech jen rozšiřuje a konkretizuje obsah činnosti výchovy mimo vyučování. Může s ním tedy být obsahem shodný.

Z výčtu je zřejmé, že skutečně není žádný druh lidské činnosti, který by nemohl být součástí náplně činnosti oddílu, pokud vedoucí sezná, že ho chce použít k dosažení cílů uvedených v Programu Pionýra.

2.4 Vedlejší činnost

Je činnost, které má podpůrný charakter. Její uskutečňování vede ke kvalitnějšímu a lepšímu vykonávání hlavní činnosti. Těchto činností je široké spektrum. Lze ji rozdělit na:

Vzdělávání vedoucích a instruktorů – vzdělávání se věnuje celá jedna podpůrná část, má název Pionýrské vzdělávací centrum (PVC) a má svoje pobočky ve všech krajských organizacích. Jejich pomocí zajišťuje organizaci kurzů a seminářů.

Základní struktura vzdělávacích kurzů je:

- Pionýrské minimum – je základním minimem, plní zákonnou funkci základního proškolení pracovníka. Zpravidla proběhne na pionýrské skupině.

- Kvalifikace instruktora – Určena pro děti ve věku 15–18 let. Nezbytná pro přímou práci s dětmi.
- Kvalifikace vedoucího – Navazuje na Kvalifikaci instruktora. Je nezbytná pro přímou práci dobrovolníků s dětmi.
- Kvalifikace pro výkon volených a jmenovaných funkcí – Kvalifikace pro výkon specifických funkcí uvnitř sdružení.
 - Člen rady (KRP , ČRP)
 - Vedoucí PS
 - Hospodář-ekonom
 - Garant PVC
- Odborná příprava
 - Pracovníků zajišťujících průběh pionýrských táborů a akcí
 - Vedoucích zájmových oddílů
 - Lektorů

Mimo tyto kurzy může určit Pionýr vnitřní směrnici pro výkon některých činností absolvování i dalších kurzů.

Propagace – její vykonávání je na úrovni celého spolku i na místní úrovni pobočných spolků. V její jednotnosti má pomoci Grafický manuál Pionýra definující společné grafické prvky. Hlavně znak, logotyp, barvy a fonty. Dále jsou nedílnou součástí propagace jednotící prvky viz výše.

Administrativní podpora – převážně s charakterem účetním a metodickým. Na správné konání účetnictví dohlíží kontrolní komise zřízené při krajích organizacích. Metodickou podporu vedoucích, tvorbu materiálů a doporučení zastřešuje metodická sekce při České radě Pionýra.

Získávání financí od státu, krajů obcí a soukromých investorů – příjem dotací od ministerstva školství mládeže a tělovýchovy zajišťuje centrálně celý Pionýr a pak je přerozděluje do spolku. O krajské a obecní dotace žádají pobočné spolky podle svých možností převážně sami. Další dotace a investory hledají pobočné spolky také zpravidla sami.

Mimo tyto kategorie existují i další drobnější druhy podpůrné činnosti.

2.5 Historie

Pionýr je v otázce společného výkladu historie značně zdrženlivý. Ve spolku existuje jen málo dokumentů, které by v tomto ohledu byli nějak závazné, tedy schválené nějakým vysokým orgánem. Ani dokumentů, které by se tématu věnovali směrem k veřejnosti není v Pionýru mnoho. Najdeme několik krátkých článků na webu a dvě publikace věnující se vývoji Pionýra v letech 1968-70, ani jedno z toho není ovšem oficiální a jakkoliv závazné pro celý Pionýr.

Naproti tomu není historie téma, které by nebylo mezi pionýry diskutované. Ve vnitřním zpravodaji Pionýra se téměř v každém ročníku najde alespoň několik článků, které se historii z různých období a aspektů věnují. Z nich a ze zatím nesjednoceného pohledu je patrné, že je to stále živé a nedořešené téma.

Stěžejní text k historii Pionýra najdeme v Programu Pionýra (2015, s 2). „Současný Pionýr vyrostl z kořenů řady dětských organizací, ze zkušeností pionýrského hnutí, zejména samostatného Pionýra z let 1968 – 70 i obnoveného Pionýra po roce 1989.“

Další střípky dokreslující celý průběh dějin Pionýra, jeho předcházejících organizací a jeho vztahu k nim skládám z výroků z několika dokumentů schválených Českou radou Pionýra.

„Historie pionýrského hnutí u nás ale sahá dále. Začalo vznikat po druhé světové válce jako reakce na přirozené dětské potřeby sdružování a spolupodílu na správě svých věcí. Byla ustavena Pionýrská organizace Junáka, později přejmenována na Pionýrskou organizaci Československého svazu mládeže. ... vzniklo kritické pnutí, které přivedlo kostnatou a neživou část organizace k pádu, a na nich byl v roce 1968 postaven samostatný Pionýr.“ (Prohlášení České rady Pionýra, 2010)

„Rok 1970 pak přinesl opět vytváření jednotné organizace – ovšem nikoli způsobem vítězství Pionýra nad Junákem. Samostatný Pionýr byl zlikvidován stejně jako samostatný Junák. To jsou nezaměnitelná fakta.“ (Historické ohlédnutí, 1999)

„I po roce 1970 přesto v činnosti oddílů přetrvalo mnoho myšlenek, jež nemohly být nahrazeny pustou formálností. Nikdo přitom netvrdí, že ta se nevyskytovala – stejně jako existovaly oddíly a tábory plné dobrodružství, romantiky a úžasných prožitků, které významně a kladně formovaly postoje lidí na celý život.“ (Prohlášení České rady Pionýra, 2010)

„Občanské sdružení Pionýr, jako demokratické, na politických stranách a hnutích a jiných ideologiích nezávislá organizace, která sdružuje děti, mládež a dospělé, obnovila svoji činnost – přerušenu na podzim 1970 – dne 20. ledna 1990.“ (Stanovisko k současné kampani, 1992)

„Pionýr tím, že převzal podobný název a právní nástupnictví, má za sebou i nesmazatelný kus historie – a v ní jsou i jevy, které jen stěží můžeme označit jinak, než jako chyby.“ (Historické ohlédnutí, 1999)

„Ačkoli poznávání a objasňování vlastní historie je proces, kterého se nezříkáme, hlavní smysl naší práce je zkrátka jiný, než obhajovat a vysvětlovat své právo na existenci. To mohla být zajímavá výzva v devadesátých letech minulého století, dnes je to již jen plýtvání energií, kterou chceme věnovat dětem a mladým lidem. Přípravě aktivit, pořádání akcí, výchově k slušnosti, odpovědnosti a aktivnímu občanství. O to se snažíme již dvacet let a budeme se o to snažit dál.“ (Prohlášení České rady Pionýra, 2010)

2.6 Shrnutí

Ze základních dokumentů plyne, že Pionýr je výchovná organizace, která má vnitřní strukturu řízení, založenou na demokratických zastupitelských volbách. Je ideově ukotvená. Přes základní myšlenku pionýrství, základní vodítka v podobě sedmi Ideálů Pionýra až k sérii obecných výchovných cílů. V prostředcích a obsahu činnosti dává oddílům značnou volnost a předpokládá jejich aktivní tvorbu vlastních výchovných programů nebo alespoň ročních plánů vedoucích k definovaným cílům a ideálům. Formami činnosti jsou schůzka oddílu, jednodenní nebo více denní výprava, tábor a akce pro veřejnost. Základní výchovná jednotka je oddíl, který může mít jen pět členů včetně vedoucího. Oddíly sdružuje skupina, která je základní právní jednotkou. Nad skupinami stojí krajská vrstva organizace a nad ní stojí republiková vrstva představovaná Českou radou Pionýra a Výkoným výborem České rady Pionýra a Předsedou Pionýra. K vlastní historii se Pionýr navenek a jednotně vyjadřuje jen sporadicky, zatímco uvnitř probíhá stálá diskuze. Z výčtu představitelů Pionýra a zvláště při jejich porovnání do minulosti je patrné, že se nestále opakují stejná jména, třebaže na různých postech. Tato jistá strnulost ve vedoucích pozicích je pro Pionýr také typická.

3 Praktická část

3.1 Vymezení cíle

Cílem výzkumu je ověřit v praxi, zda oddíly a vedoucí naplňují vymezení, kterými sám sebe Pionýr definuje. Zvláštní pozornost je věnována složení oddílu, cílení činnosti a obsahu výchovy a s tím související role vedoucího jako vzoru, tedy hlavně jeho vlastní osobní pocit náležitosti k Pionýru.

3.2 Metody

Výzkum byl proveden pomocí elektronického dotazníku. Dotazník byl nejprve vystaven s prosbou o vyplnění na interní facebookové skupině pro pionýrské vedoucí a pak byl zaslán hromadným e-mailem všem oddílovým vedoucím. Na vyplnění dotazníku měli respondenti tři týdny.

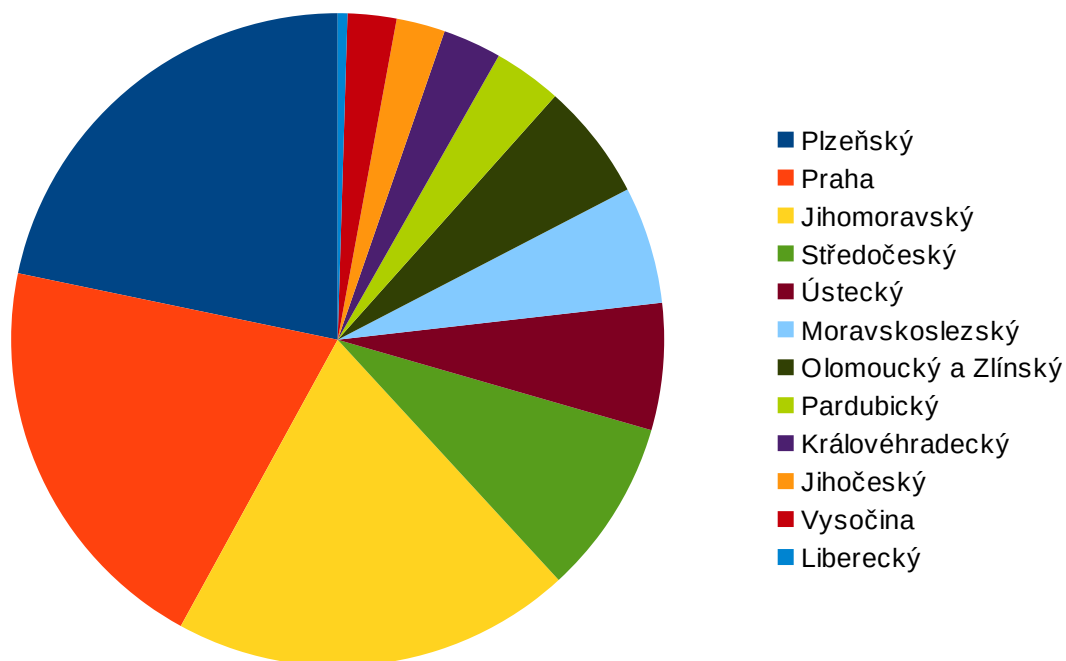
3.3 Vzorek respondentů

Na dotazník odpovědělo 207 respondentů z toho 123 oddílových vedoucích, 68 jiných vedoucích (což mohou být zástupci nebo další vedoucí v oddíle) a 16 instruktorů (což jsou dospívající pracující s dětmi v oddíle).

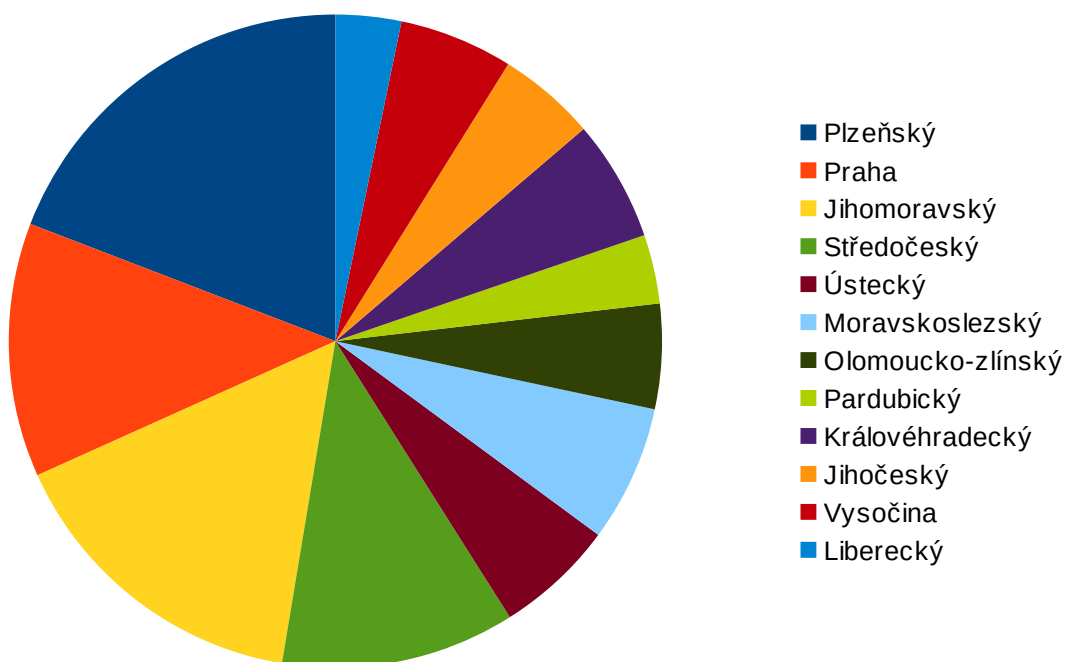
Vzhledem k množství odpovědí a k cíli mého výzkumu budu v části směřující k charakteru oddílu pracovat pouze s odpověďmi oddílových vedoucích a v části směřované k osobě vedoucího budu pracovat se všemi daty.

Rozložení všech respondentů podle krajů přibližně odpovídá rozložení členské základny po krajích. Ve vzorku jsou více zastoupeny kraje s větší členskou základnou na úkor krajů menších. Ačkoliv je možné data filtrovat po krajích, tak vzhledem k malému počtu respondentů a předmětu mého výzkumu nebudu pracovat s jednotlivými daty oddělenými po krajích, ale použiji tuto informaci jen k posouzení zastoupení odpovědí v porovnání s členskou základnou a oddíly.

Z celé členské základny, která činí 6942 lidí od patnácti let věku, je vzorek tázaných pouhých 2,98%. Toto množství není příliš vypovídající, ovšem část lidí od 15 let věku je stále docházejících do oddílů jako účastníci činnosti – tedy pracují s dětmi málo nebo vůbec.

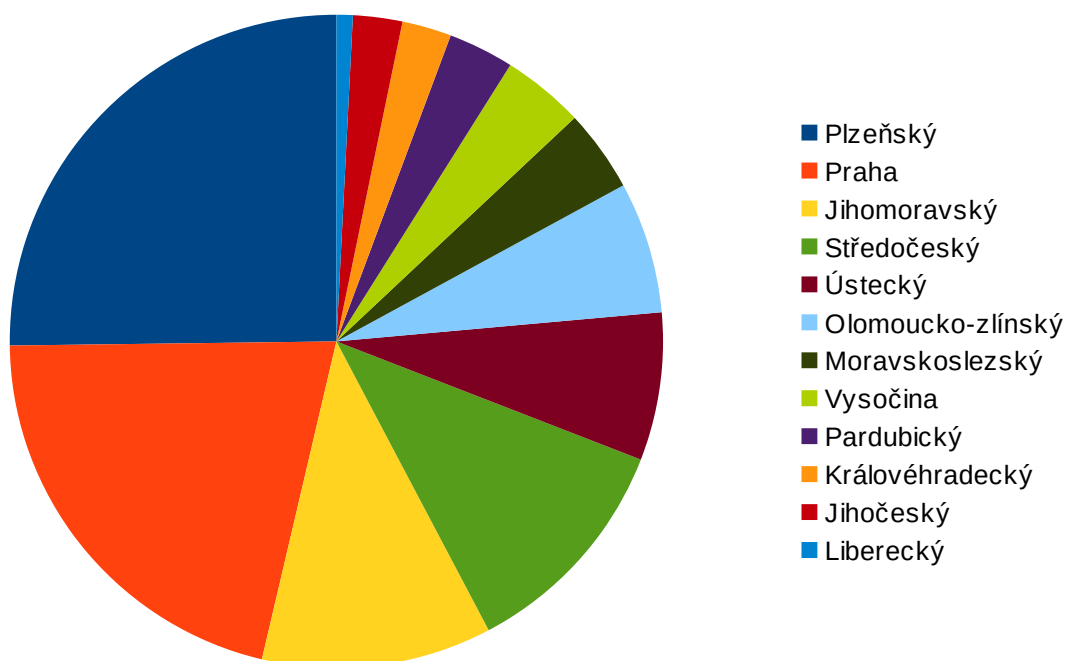

Graf 2: Zastoupení krajů mezi všemi respondenty

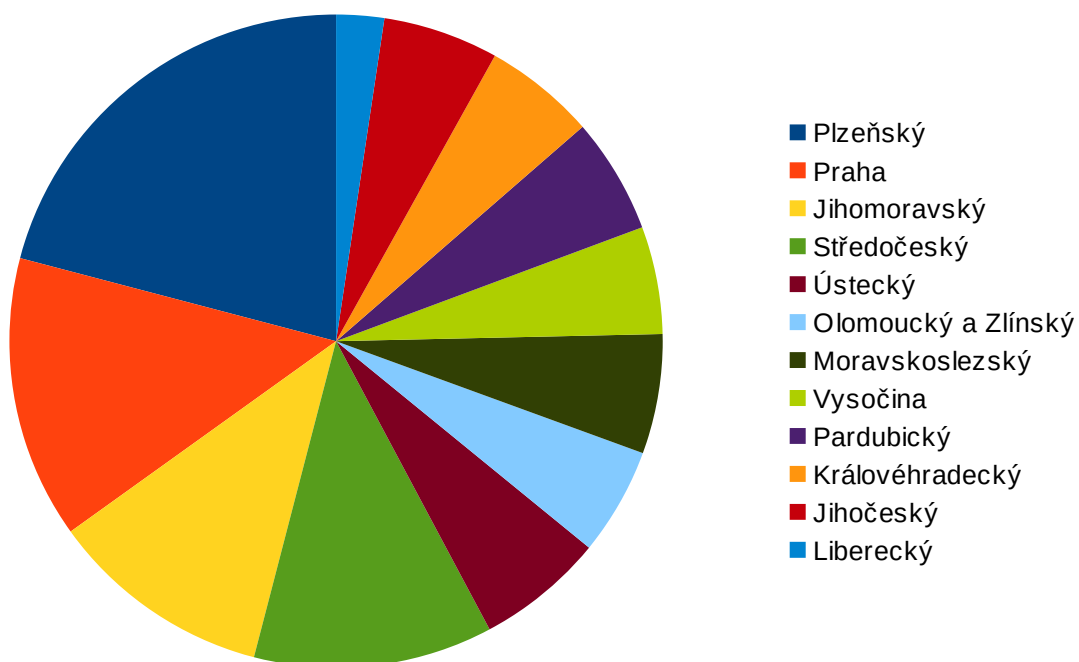

Graf 3: Zastoupení krajů v členské základně

Rozložení oddílových vedoucích podle krajů odpovídá přibližnému rozložení oddílů po krajích s výjimkou Prahy, která je mírně posílená na úkor ostatních krajů. Z celkového množství oddílů, kterých je 507 vyplnilo dotazník 123 oddílových vedoucích. To je 24,36%, z kterých ještě 17 uvedlo, že vedou více než jeden oddíl.

Graf 4: Zastoupení krajů mezi respondenty oddílovými vedoucími

Graf 5: Rozložení oddílů po krajích

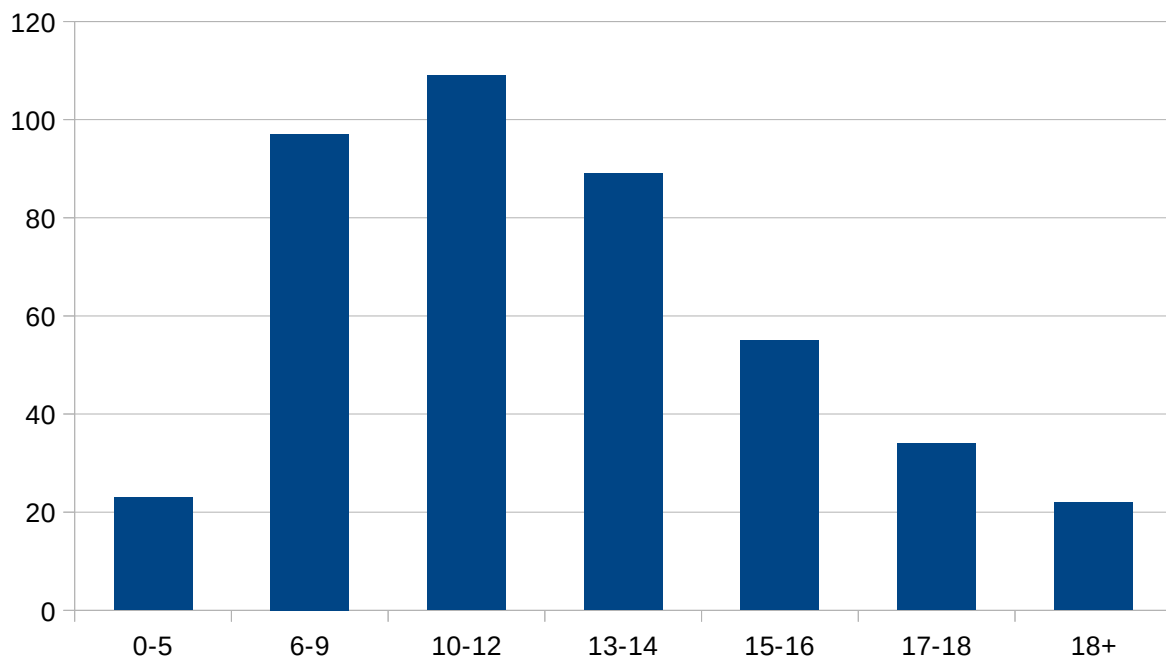
Vzhledem k druhu zkoumané skupiny nebylo možné vytvořit náhodný výběr respondentů ale vzorek je pouze pseudonáhodný, tedy obsahuje pouze ty, kteří jsou aktivní, dotazník se k nim dostal, nebo měli čas a ochotu pomoci s výzkumem. Tudíž mohou být výsledky touto skutečností zkresleny.

3.4 Charakter základní výchovné jednotky (oddílu)

V této části pracuji pouze s daty oddílových vedoucích, kteří by měli, vzhledem k odpovědnosti za činnost, přesněji reprezentovat skutečný stav oddílů.

V první části dotazníku jsem se zaměřil na formální charakteristiky oddílů.

Základní charakteristikou při práci s dětmi je jejich věk. První otázka tedy zněla „Jaký je věk dětí ve vašem oddíle? (vyber i více odpovědí)“. Odpovědi byli rozdělené do věkových intervalů, zastupující různé věkové kategorie. Z věkových intervalů bylo možné vybrat více možností najednou a poskytnou tak celkový přehled o věkové struktuře oddílu. 88,62% respondentů má v oddíle děti ve věku 10-12 let. 78,86% respondentů má v oddíle děti ve věku 6-9 let. 72,36% respondentů má v oddíle děti ve věku 13-14 let. 44,72% respondentů má v oddíle děti ve věku 15-16 let. 27,64% respondentů má v oddíle děti ve věku 17-18 let. 18,70% respondentů má v oddíle děti ve věku 0-5 let. 17,89% respondentů má v oddíle členy starší 18 let. Nejsilněji je tedy zastoupena věková kategorie 10-12 let což jsou děti ve třetí až páté třídě na základní škole. Postupně se snižující křivka k dospělosti může být způsobena částečně ztrátou zájmu o činnost ze strany dětí a částečně jejich přechodem na instruktorské a později vedoucovské pozice. Prudký nárůst s věkovou kategorií 6-9 let bude nejspíše ukazovat, že začátek práce s dětmi v oddílech většinou kopíruje začátek jejich docházky do školy.

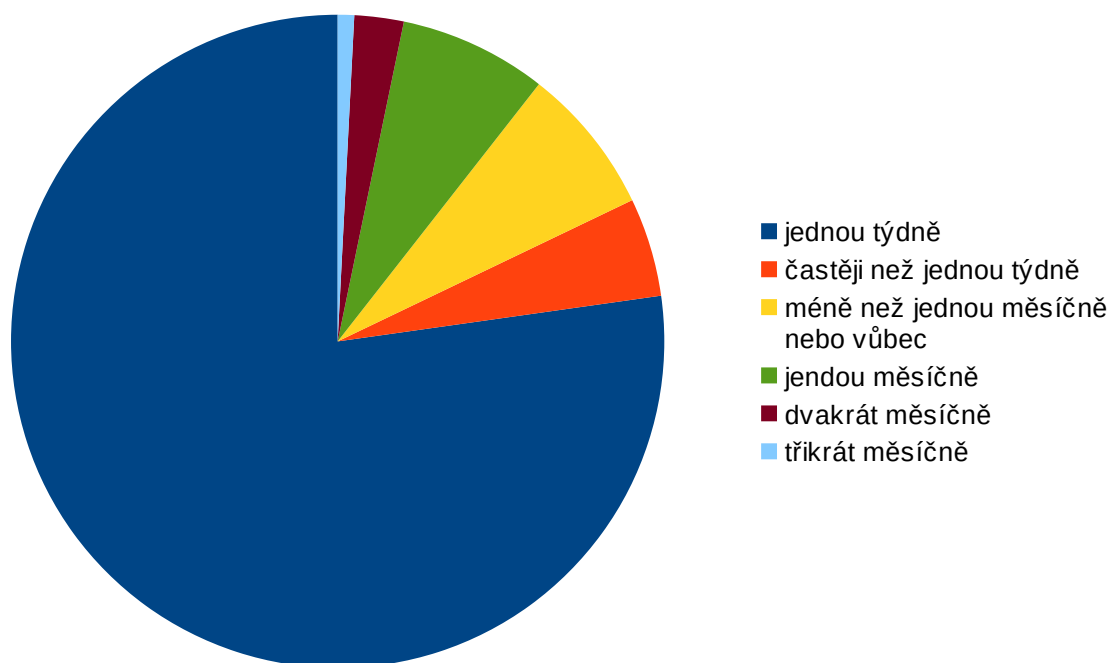

Graf 6: Věkové zastoupení dětí v oddíle

Dalším důležitým charakterem utvářejícím podmínky ve skupině je počet jejich členů. Otázka zněla „Kolik má váš oddíl dětí?“. Jako odpovědi byli možnosti uvedené v intervalech. První z nich byl 0-

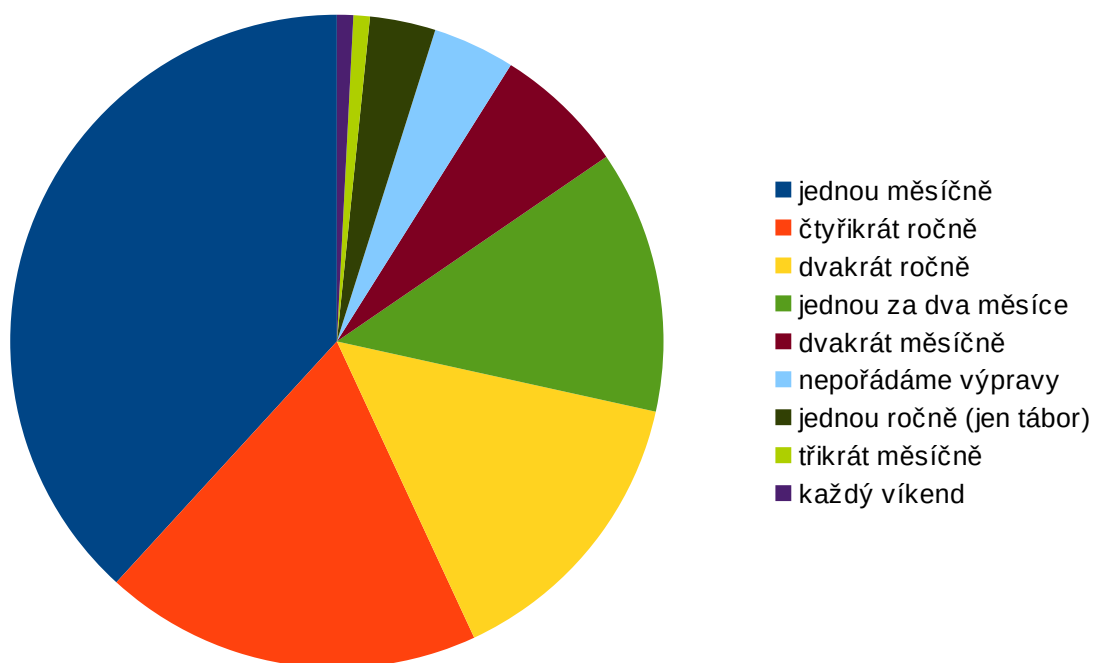
5 pro mini oddíly, pak 5–10 pro malé oddíly a další po deseti až do 40 dětí. 45,53% respondentů odpovědělo že mají na schůzkách 10–20 dětí. 21,95% respondentů uvedlo velikost svého oddílu mezi 20–30 dětmi. 17,07% respondentů pracuje s oddílem o velikosti 5–10 dětí. 8,13% respondentů uvedlo velikost svého oddílu mezi 30–40 dětmi. 5,69% respondentů uvedlo, že jejich oddíl má více než čtyřicet dětí a pouhých 1,63% uvedli, že jejich oddíl má méně než 5 dětí, to bylo vyjádřeno přesnými čísly pouhé dva případy. Vzhledem k velice otevřené definici oddílu i nastavení jeho velikosti může být podle stanov Pionýra funkční oddíl o velikosti jen 5 lidí včetně vedoucích. Zdá se že oddíly, které mají malý počet dětí jsou oddíly buď ve specifických místních podmínkách nebo oddíly teprve vznikající. Průměrný pionýrský oddíl má více dětí než je stanovené minimum. Z tohoto průzkumu vyplývá, že by hranice klidně mohla být o něco vyšší a dopad na oddíly by byl minimální.

Interval schůzek je dalším důležitým prvkem tvořícím charakter dětské skupiny. Otázka zněla „Jak často máte schůzky?“. Jako odpovědi jsem zvolil možnosti vztažené k rozdělení dnů po týdnech a následně po měsících. Tedy počet schůzek za týden nebo za měsíc. 77,42% oddílů se schází jednou týdně. To je absolutně nejčastější výskyt. Největší zastoupení tohoto výsledku bylo očekávatelné, přestože pionýr připouští u oddílu možnost pravidelné činnosti jen jednou za měsíc. Zdá se že týdenní opakování je pro pedagogickou činnost oddílu a možnosti vedoucího i dětí optimální. 7,32% oddílů se schází jednou měsíčně. 7,32% oddílů se schází méně než jednou měsíčně nebo vůbec, jde, vyjádřeno číslem, o 9 výskytů. Tyto oddíly, které se nescházejí na schůzkách alespoň jednou měsíčně, nesplňují charakteristiku oddílu podle pravidelné aktivity minimálně jednou měsíčně. 4,88% oddílů se schází vícekrát než jednou za týden, může ale jít o oddíly rozdělené na družiny, kde se každá schází zvláště. 2,44% oddílů se schází dvakrát měsíčně.

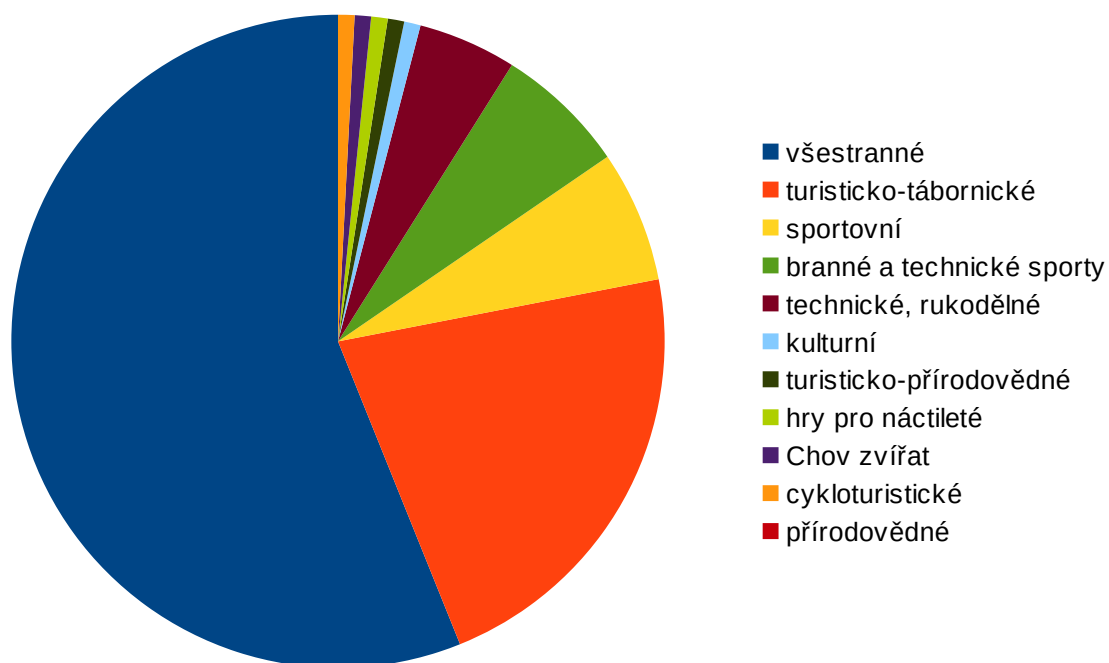
Graf 7: Interval schůzek

Další formou činnosti kromě schůzky je podle Směrnice o hlavní činnosti jednodenní nebo vícedenní výprava. Protože jsou všechny typy v Pionýru povětšinou schodně označován jako výpravy rozhodl jsem se je zhodnotit společně. Otázka zněla „Jak často máte (průměrně) výpravy?“ Jako odpověď jsem zvolil výběr z variant, které byly opět vztažené k dělení dní na týdny měsíce a roky. 38,84% respondentů pořádá výpravy v průměru jednou měsíčně. 19,01% respondentů pořádá výpravy průměrně čtyřikrát ročně. 14,88% respondentů pořádá výpravy v průměru dvakrát ročně. 13,22% respondentů pořádá výpravy v průměru jednou za dva měsíce. 6,61% respondentů pořádá výpravy průměrně dvakrát měsíčně. 4,31% respondentů nepořádá výpravy vůbec. 3,31% respondentů pořádá výpravy jen jednou ročně, v tomto případě se může jednat i o tábor. 0,83% respondentů pořádá výpravy každý víkend a 0,83% respondentů pořádá výpravy třikrát měsíčně.

Graf 8: Interval výprav

Další charakteristikou je takzvané zaměření oddílu. Tedy nejčastější obsah činnosti. Otázka zněla „Jaké je zaměření vašeho oddílu?“. Pro tento výzkum jsem zvolil kategorie zaměření které vychází z pionýrské tradice a jsou tímto způsobem zapsány v Registračním informačním systému Pionýra. Do těchto základních kategorií se přidalo několik výskytů speciálních zaměření, které mohli respondenti psát do kolonky „jiné“. 56,10% respondentů zařazuje svůj oddíl do kategorie s všestranným zaměřením. 21,95% respondentů zařazuje svůj oddíl do kategorie turisticko-tábornické. 6,50% respondentů zařazuje svůj oddíl do kategorie sportovní. Stejně množství 6,50% respondentů zařazuje svůj oddíl do kategorie branné a technické sporty. 4,88% respondentů zařazuje svůj oddíl do kategorie technické či rukodělné. Kategorie kulturní, cyklistická, turisticko-přírodovědná, hry pro náctileté a chov zvířat se vyskytli pouze jednou. Kategorie čistě přírodovědného zaměření se nevyskytla ani jednou.

Graf 9: Zaměření oddílů

V druhé části dotazníku jsem se zaměřil na činnost oddílu.

Téměř nezbytným k naplnění požadavku na systematickost ve výchově, kterou o sobě Pionýr deklaruje je celoroční plán. Otázka zněla „Připravujete roční plán činnosti?“. Odpovědi byly výběr ze dvou možností ano nebo ne. 75,21% oddílů odpovědělo že připravuje roční plán činnosti. 24,79% oddílů odpovědělo že nepřipravuje roční plán činnosti. Tento výsledek je asi způsoben částečně nedostatečným vzděláváním v Pionýru, časovými dispozicemi vedoucích oddílů a jejich nepřikládáním dostatečného významu této činnosti.

Stejně důležitým pro vědomé výchovné působení je stanovení si cílů u aktivit. Otázka zněla „Definujete pedagogické cíle her, činností a aktivit?“. Odpovědi byly výběr ze dvou možností ano nebo ne. 51,69% respondentů o sobě tvrdí, že si stanovuje cíle her, činností a aktivit. Na proti tomu 48,31% respondentů o sobě tvrdí, že si nestanovuje cíle her, činností a aktivit. Tento poměr tedy dopadá ještě o něco hůře než předchozí ovšem důvody budou obdobné.

Z těchto dvou otázek by se dalo vyvodit, že jen přibližně méně než tři čtvrtiny oddílů uskutečňují opravdovou plánovanou a řízenou výchovnou činnost.

Pokud je splněn požadavek systematickosti a cílevědomosti je další otázka po obsahu cílů, tedy ideovém základu. V Případě Pionýra se jedná o Ideály Pionýra. Otázka zněla „Snažíte se předávat Ideály Pionýra (7P)?“ Odpovědi byly výběr ze dvou možností ano nebo ne. Výchovnou snahu s cílem předávat Ideály Pionýra deklaruje 70,49% respondentů. 27,05% deklaruje, že přestože ideály zná, tak se je výchovou předávat nesnaží. 2,46% ideály nepředává, protože je nezná. Tento stav

může být způsoben způsobem vzniku současného spolku. Přímo se na tom může podílet způsob jakým Pionýrskou organizaci SSM vnímali lidé před její opravdovou demokratizací a následnou proměnou v současný Pionýr. Někteří pokračovatelé pod hlavičkou Pionýra nevnímali svou činnost ideově (ve smyslu ideálu pionýrství), ale pouze jako možnost nějaké „společné střechy“. Tito lidé proto nevychovali další generaci k myšlenkám pionýra, ale pouze k setrvání v jeho organizační struktuře. Pokud mají být ideály základním ideovým vymezením Pionýra, tak by mělo jejich předávání dětem být asi na vyšší než necelé tříčtvrtinové úrovni. Tato úroveň ovšem přibližně odpovídá předchozímu množství oddílů, které mají činnost plánovanou a cílenou.

Po obecných principech ideových následují principy pedagogické. V případě Pionýra, jak je shrnuto výše, nejde o ucelenou metodu, ale o dílčí principy. Jedním z nich je participace dětí na činnosti, tedy jejich podílení se na průběhu činnosti, její přípravě i jejím plánování. Otázka zněla „Necháváte děti cíleně rozhodovat o některých částech činnosti?“ Odpovědi byly výběr ze dvou možností ano nebo ne. V této otázce uvedlo 89,43% respondentů, že děti částečně nechávají podílet na rozhodování o činnosti. 10,57% respondentů uvedlo, že děti nenechávají částečně se podílet na rozhodování o činnosti. To, že někteří vedoucí nenechávají děti podílet se na rozhodování o činnosti, může být způsobeno strachem nebo nedůvěrou nebo jistou časnou náročností takové činnosti.

Další z často opakovaných principů v pionýrských dokumentech je otevřenost akcí i nečlenům organizace. Otázka zněla „Pořádáte i akce na kterých nepodmiňujete účast členstvím?“. Odpovědi byly výběr ze dvou možností ano nebo ne. 92,68% oddílů pořádá akce na kterých není účast podmíněna členstvím. Jen 7,32% oddílů vedlo že nepořádá akce na kterých není účast podmíněna členstvím. Otevřenost i nečlenům, kterou si Pionýr definuje, tedy celkem silně prosazuje.

Poslední zkoumanou charakteristikou je přístup k dětem se specifickými vzdělávacími potřebami, u kterých Pionýr deklaruje jejich zapojování do činnosti. Otázka zněla „Zapojujete do činnosti děti se specifickými vzdělávacími potřebami?“. Odpovědi byly výběr ze dvou možností ano nebo ne. 71,43% respondentů uvedlo, že v oddíle zapojují do činnosti děti se specifickými vzdělávacími potřebami. 28,57% respondentů uvedlo, že v oddíle nezapojují do činnosti děti se specifickými vzdělávacími potřebami. Chybí zde ovšem rozlišení důvodu, některé oddíly mohou mít členskou základnu bez dětí se specifickými vzdělávacími potřebami.

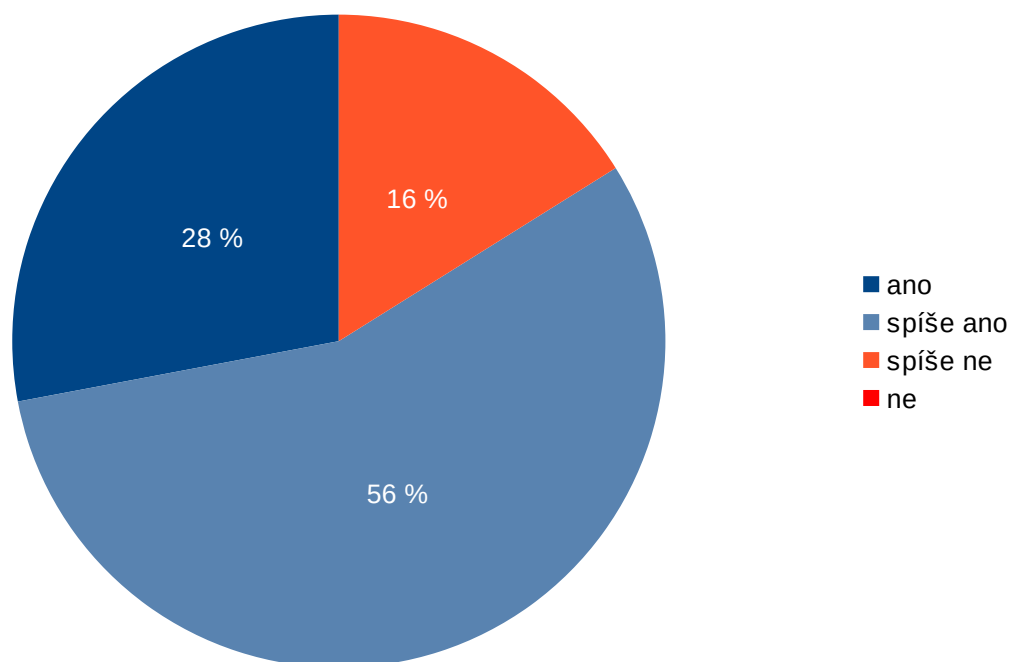
Ve třetí části dotazníku jsem se zaměřil na výchovné cíle.

Nedílnou součástí charakteru výchovné jednotky jsou cíle, které naplňuje. Pionýr definuje celou paletu cílů, které by měli jeho oddíly naplňovat. Prozkoumat v dotazníkovém šetření všechny bylo

neréálné a zároveň u velké části z nich i celkem zbytečné. Z velkého množství cílů, které sám sobě Pionýr ukládá naplňovat jsem si vybral šest, které se mi jeví jako aktuální, vzhledem k tématům diskutovaným ve společnosti nebo ve vnitřních spolkových debatách a měli tudíž potenciál působit nejvíc rozporů. působili nejvíce rozporů.

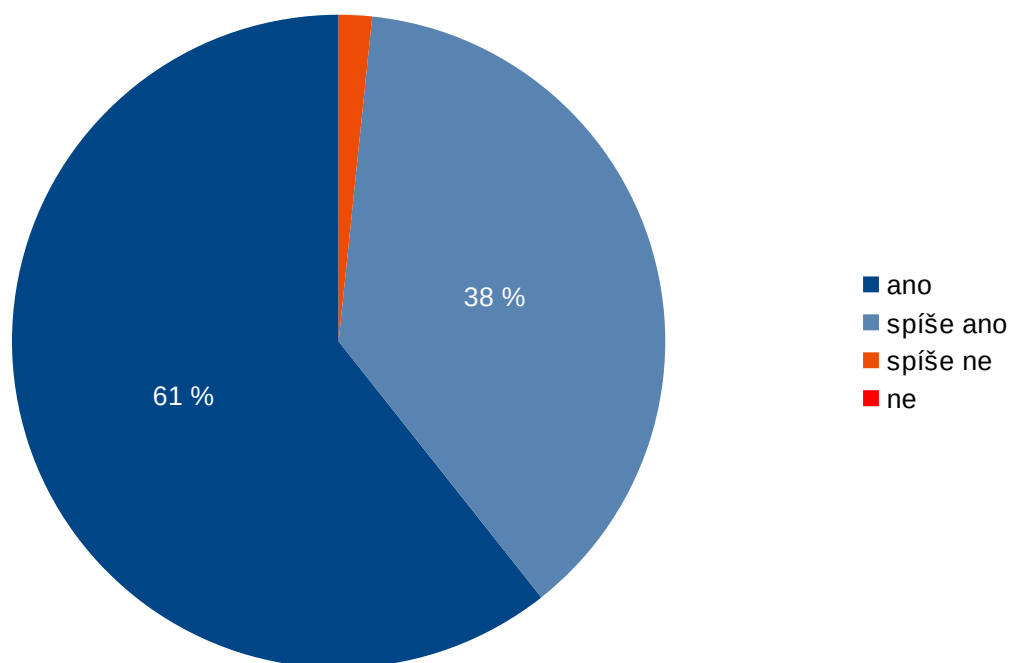
Odpovědi na tyto otázky jsem ve všech případech nechal ve škále od ano, přes spíše ano, spíše ne až k ne. Tato škála by měla poskytnout představu o míře zaměření na konkrétní cíl. Střední hodnota často uváděná jako „možná“ nebo „nevím“ nedává v tomto kontextu smysl a proto jsem ji v dotazníku nenabízel. Pokud totiž člověk neví jestli se snaží cíl naplňovat, znamená to, že k jeho naplnění nemíří vědomě, tedy jeho výchovné působení není cílené ale náhodné.

První vybraný cíl je „Pionýr vede děti ke kritickému myšlení“. Otázka zněla „Vedete děti ke kritickému myšlení?“. 27,97% respondentů odpovědělo ano, 55,95% respondentů odpovědělo spíše ano. 16,1% respondentů odpovědělo spíše ne. Ne neodpověděl ani jeden respondent. V množství záporných odpovědí jich má tento cíl z mnou vybraných nejvíce. Je možné že je to způsobeno odporem jisté části veřejnosti ke kritickému myšlení nebo prostou neznalostí o co se jedná.

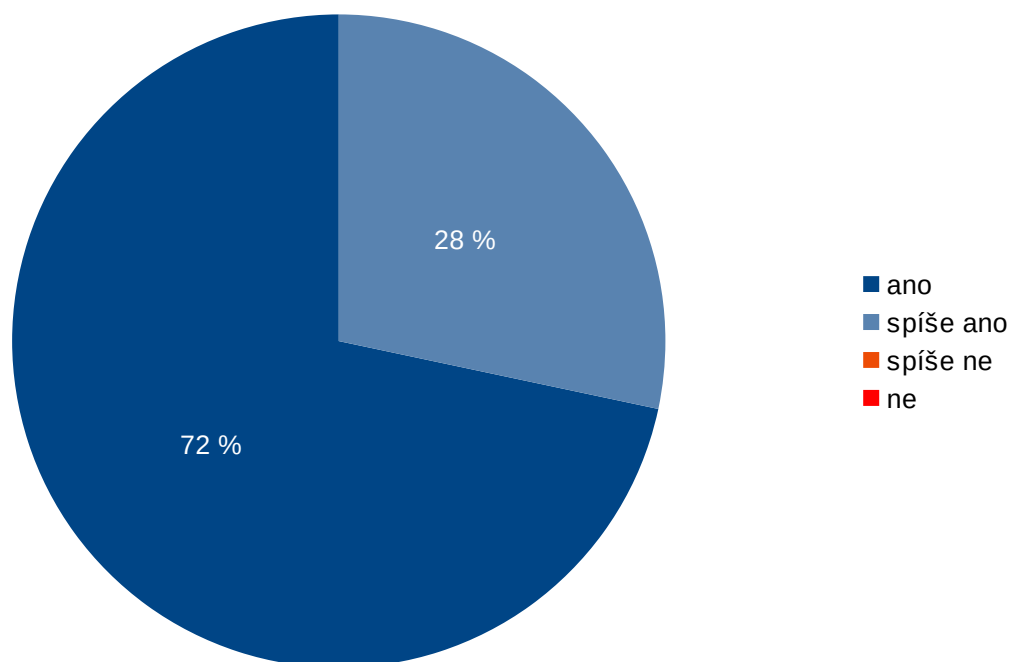
Graf 10: Vedete děti ke kritickému myšlení?

Další z vybraných cílů je „Pionýr vede děti ke schopnosti poradit si v krizových situacích“. Otázka zněla „Vedete děti ke schopnosti poradit si v krizových situacích?“. 60,66% respondentů odpovědělo ano. 37,70% respondentů odpovědělo spíše ano. 1,64% respondentů odpovědělo spíše ne. Ne neodpověděl ani jeden respondent. Lidé, kteří jsou nerozhodní a uvedli „spíše ano“ můžou být nejistí za k tomu vedou cíleně, ale povšechně usuzují, že ke tomu jejich činnost členy asi vede.

Graf 11: Vedete děti ke schopnosti poradit si v krizových situacích?

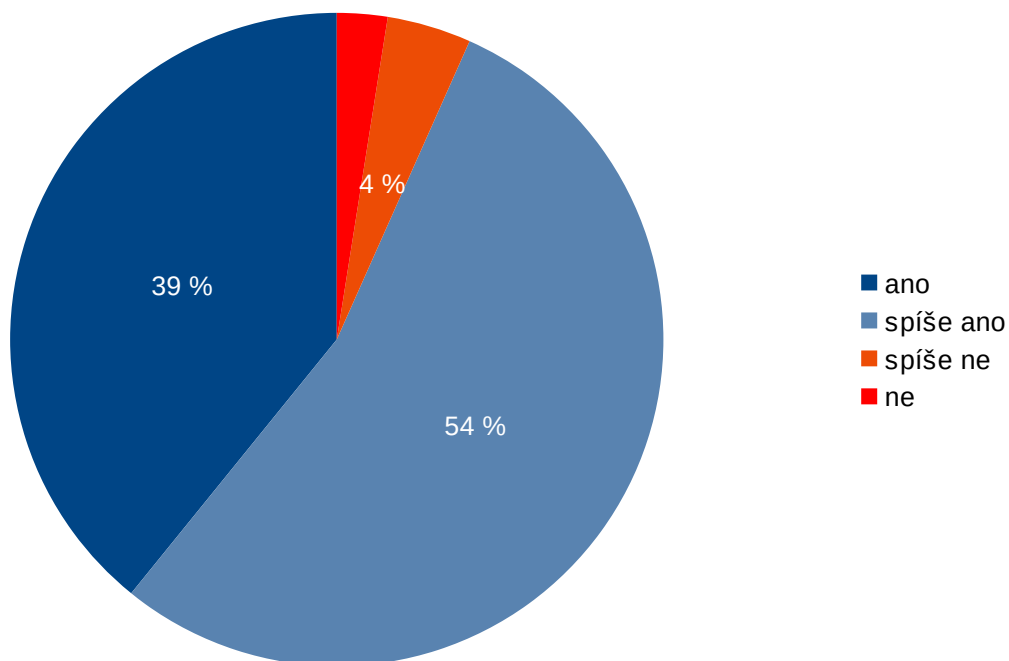
Třetí ze zkoumaných cílů zní „Pionýr vede děti k hledání řešení problémů“. Otázka zněla „Vedete děti k hledání řešení problémů?“ 71,67% respondentů odpovědělo ano. 28,33 respondentů odpovědělo spíše ano. Tento cíl neměl ani jednu zápornou odpověď. Můžeme tedy o něm prohlásit, že se ho nějaké míry, buď snaží naplňovat nebo naplňují všechny dotazované oddíly.

Graf 12: Vedete děti k hledání řešení problémů?

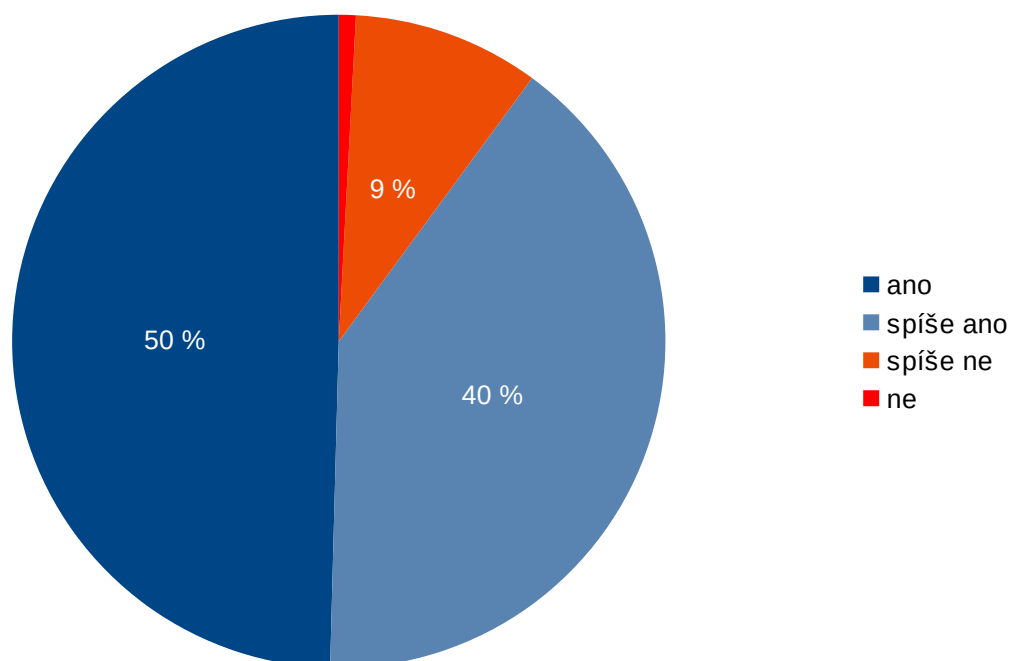
Čtvrtým zkoumaným cílem je „Pionýr vede děti k respektování odlišného vnímání hodnot“. Otázka zněla „Vedete děti k respektování odlišného vnímání hodnot?“. 39,17% respondentů odpovědělo ano. 54,17% respondentů odpovědělo spíše ano. 4,17% respondentů odpovědělo spíše ne. 2,5%

respondentů odpovědělo ne. Jedná se o nejrozporuplnější z vybraných cílů. Má obsazené všechny typy odpovědí a převažující z nich je spíše ano, tedy méně než polovina oddíl tento cíl považuje za samozřejmý. Záporná část odpovědí má dohromady jen 6,67%. Opět se zde možná promítá společenská nálada v některých oblastech společnosti vedoucí spíše k odmítání jiného vnímání hodnot.

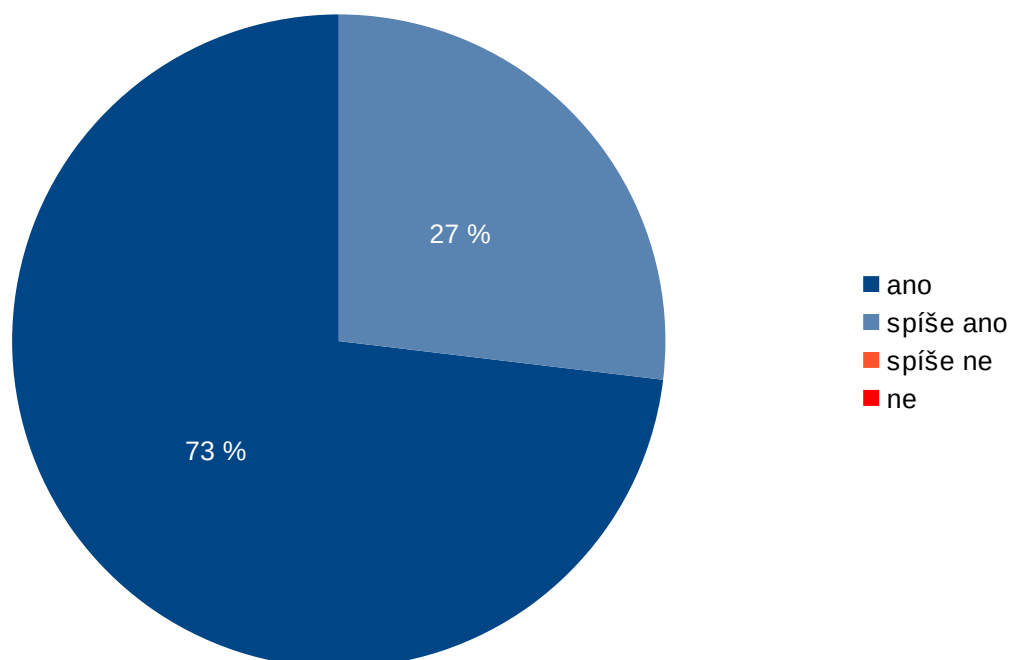
Graf 13: Vedete děti k respektování odlišného vnímání hodnot?

Pátým zkoumaným cílem je „výchova k dobrovolnictví“. Otázka zněla „Vedete děti k dobrovolnictví?“. 49,58% respondentů odpovědělo ano. 40,34% respondentů odpovědělo spíše ano. 9,24% respondentů odpovědělo spíše ne. 0,84% respondentů odpovědělo ne. Více než 10% respondentů odpovědělo v negativní části spektra. Tento výsledek je zvláštní hlavně v kontextu předávání práce v oddílu dalším generacím. Práce v oddílu je dobrovolnická práce a tudíž nevedení dětí k dobrovolnictví působí jako sebenezachovávající jednání. Možné je že si respondenti kteří odpověděli negativně neuvědomují, že jejich vlastní práce v oddíle je dobrovolná a tudíž vedení dětí k dobrovolnictví je minimum k zachování fungování Pionýra do budoucnosti.

Graf 14: Vedete děti k dobrovolnictví?

Šestým zkoumaným cílem je „Pionýr vede děti k odpovědnosti za sebe samé“. Otázka zněla „Vedete děti k odpovědnosti za sebe samé?“. 73,11% respondentů odpovědělo ano. 26,89% respondentů odpovědělo spíše ano. V negativní části spektra se nevyskytla ani jedna odpověď. Můžeme tedy o něm prohlásit, že se ho nějaké míry, buď snaží naplňovat nebo naplňují všechny dotazované oddíly.

Graf 15: Vedete děti k odpovědnosti za sebe samé?

Ze zkoumaných cílů v Pionýru jsou bez rozporů děti vedeny k odpovědnosti sami za sebe a k hledání řešení problémů, téměř bez rozporů také k hledání řešení problémů. Ostatní zkoumané cíle

nenaplnují podle respondentů všechny oddíly. Ovšem u žádného nestouply negativní odpovědi přes 20%, tedy více než tři čtvrtiny je, alespoň do nějaké míry, naplnují vždy.

3.5 Charakter osobnosti vedoucího

V této části využiji data ze všech dotazníků. V této části jsem se zabýval některými prvky, které vychází z definic Pionýra a měli by se projevit v jednání, smýšlení a konání jeho členů.

Hlavní příslušnost ke spolku by měla být vyjádřen užíváním názvu a znaku. Otázka zněla „Používáš/nosíš znak Pionýra (vlastovku)?“. Odpovědi byly výběr ze tří možností ano, i běžně, ano, jen při činnosti nebo ne. 36,41% respondentů odpovědělo ano, i běžně. 29,61% respondentů odpovědělo ano, jen při činnosti. 33,98% respondentů odpovědělo ne. 66,02% respondentů tedy znak Pionýra nosí. Lidé, kteří znak Pionýra nenosí mohou být buď starší lidé s citovou vazbou na starý znak Pionýra nebo členové oddílů kde je příslušnost k Pionýru celkově potlačována (viz výše).

Hlavními ideovými prvky v Pionýru jsou Ideály Pionýra. S nimi se měl každý vedoucí nebo instruktor ztotožňovat. Otázka zněla „Ztotožňuješ se s Ideály Pionýra (7P)?“ Odpovědi byly výběr ze dvou možností ano nebo ne. 92,75% respondentů odpovědělo ano. 7,25% respondentů odpovědělo ne. Tedy téměř osm procent lidí pracujících v oddílech v Pionýru se s ideály vlastní organizace neztotožňuje. Jak bylo již uvedeno výše přibližně 2,5% ideály vůbec nezná. Důvody neztotožňování budou obdobné jako u otázky „Snažíte se předávat Ideály Pionýra (7P)?“.

Často opomíjený výchovný prostředek je příklad. Pionýr na něj v definici požívaných prostředků myslí. Neměli by na něj zapomínat tedy ani vedoucí a instruktoři. Otázka zněla „Snažíš se být pro děti osobním příkladem?“ Odpovědi byly výběr ze dvou možností ano nebo ne. 97,57% respondentů odpovědělo ano. 2,43% respondentů odpovědělo ne.

Konkrétním projevem snahy být osobním příkladem je zachovávání jednoty slov a činů, což je další věc definovaná ve spolkových dokumentech. Otázka zněla „Zachovááš jednotu slov a činů?“. Odpovědi byly výběr ze dvou možností ano nebo ne. 95,05% respondentů odpovědělo ano. 4,95% respondentů odpovědělo ne. Je otázkou zda lidi, kteří odpověděli, že nezachovávají jednotu slov a činů z dotazníkového šetření nevyřadit, nelze zaručit že jejich odpovědi jsou pravdivé.

Pionýr sám sobě definuje snahu dostat vlastnímu názvu, tedy být objevitel nových cest, směrů a hlasatel pokrokových myšlenek. Všichni jeho členové by tedy měli být pionýři a sami se za ně považovat. Otázka zněla „Řekl(a) by jsi o sobě, že jsi pionýr?“. Odpovědi byly výběr ze dvou možností ano nebo ne. Jen 88,73% respondentů odpovědělo ano. 11,27% respondentů odpovědělo ne. Je to možná způsobeno formulací otázky, neboť „řekl by jsi“ svádí k představě odhalení této

zkutečnosti někomu. Pokud by otázka zněla „Smýšlíš o sobě jako o Pionýru?“ možná by bylo více kladných odpovědí.

3.6 Porovnání

Pionýr nikterak nepředepisuje s jakou věkovou kategorií mají oddíly pracovat. Vlastní volitelné výchovné programy má i pro děti, které ještě neumí číst. Tedy pro čerstvé prvňáky, nebo děti posledního ročníku mateřské školy. Z výzkumu vyplývá, že nejvíce exponovanou věkovou kategorií jsou děti v mladším školním věku směrem ke staršímu školnímu věku zastoupení dětí klesám. Je otázkou zdali je to způsobeno nezájmem ze strany dětí, neschopností vedoucích s touto věkovou kategorií pracovat, nebo jejich přechodem do vedoucích pozic.

Personální definice oddílu v Pionýru je 5 členů, včetně vedoucího. Nejběžnější velikost oddílu je 10–20 dětí hned následovaná 20–30 dětmi. Tedy násobně přesahuje tuto hranici. Jen necelé dvě procenta nenaplnují velikost svého oddílu stanovy. Pokud by se hranice posunula k deseti členům stále by jí naplňovalo více než 80% oddílů. V této problematice také dochází k problému pojmenování jednotek v Pionýru. Skupina je dělena na oddíly a oddíly se mohou dělit na družinky. Mnohde však jedna skupina má jen jeden oddíl o velikosti i více než 40 dětí nebo naopak dochází k velké fragmentaci a malé skupinky o menším množství dětí než je 10 místo rozdělení na družinky pod jednou skupinou mají vlastní oddíly.

Pravidelnou činnost mají ze Stanov Pionýra povinnost oddíly konat minimálně jednou měsíčně. Tuto minimální hranici nenaplnuje 7,32% dotázaných oddílů. Naproti tomu jako nejběžnější je scházení se jednou týdně. Pokud bychom mluvili o oddílech které se scházejí minimálně jednou týdně opět by toto splňovalo více než 80% oddílů.

Množství výprav není za rok nikterak závazně stanovené, pouze s nimi Směrnice o hlavní činnost počítá jako s běžnou formou. Je zřejmé, že výpravy probíhají v různých intervalech, žádný ze zadaných výrazně nepřevládá. Pokud bychom sečetli množství oddílů, které uvedli, že výpravy nepořádají nebo pořádají jen jednu ročně (tudíž se s největší pravděpodobností jedná o tábor) není toto číslo větší než 10% oddílů. Lze tedy říci, že více než 90% oddílů pořádá v průběhu roku výpravy. Tato forma činnosti je tedy frekventovaná. Je třeba na tomto místě zdůraznit, že nebylo rozlišeno mezi výpravami vícedenními (třeba víkendovými) a akcemi jednodenními.

V případě zaměření oddílu Pionýr opět nic konkrétního nepřikazuje jen se vícekrát zmiňuje o všestrannosti jako jednom z pedagogických východisek. Oddílů které definují sami sebe jako všestranné je více než polovina. Mírně přes dvacet procent oddílů se hlásí do kategorie turisticko-

tábornické, což je zaměření tradiční vycházející historicky z hnutí woodcraft, trampingu a skautingu. Zpravidla i činnost v těchto oddílech je široce zaměřená s přesahy mimo „chození v přírodě“. Zbylá čtvrtina oddílů se dělí o další kategorie jako jsou různé druhy sportovních, tvořivých nebo dalších oddílů. I v nich jde nesporně dělat činnost všestranně zaměřená, naplňující všechny cíle Pionýra.

Jednou z hlavních věcí na které si Pionýr zakládá je soustavná činnost a hlavně vědomá práce s výchovnými cíli. Tři čtvrtiny oddílů připravují roční plán činnosti, který je důležitým předpokladem k práci s výchovnými cíli hlavně dlouhodobějšího charakteru. A pouze polovina oddílů vymezuje výchovné cíle konkrétním aktivitám. V tomto má Pionýr ještě určité mezery. Je možné, že na některých místech nahrazuje roční plán tradiční postup, který snad cílů dosahuje a hry jsou vybírány podle předchozí zkušenosti vedoucího „podle citu“, ale ani toto nemůže zastat deklarovanou vědomou práci s výchovnými cíli, potažmo s věkovými zvláštnostmi dětí.

Další z tohoto vyplývající kategorií jsou hodnoty předávané připravenými aktivitami. V případě Pionýra jsou to hodnoty pionýrství a Ideály Pionýra. Ty ovšem deklaruje předávat jen 70% dotázaných oddílů a téměř tři procenta je ani neznají. V tomto případě lze pozorovat také jistý rozpor mezi skutečností a sebedefinicí.

Dalšími z deklarovaných přístupů k činnosti je participace dětí na ní, nepodmiňování účasti členstvím a zapojením dětí se specifickými vzdělávacími potřebami. V prvním a druhém případě se k těmto principům hlásí kolem 90% oddílů ovšem v případě dětí se speciálními potřebami je téměř 30% oddílů, které se k tomuto problému staví negativně. Je možné, že se některé z nich nedostali do situace vyžadující takové dítě začlenit, ale téměř jistě takových oddílů není 30%, neboť téměř v každé školní třídě se jedno takové najde.

Šest cílů, které jsem vybral z palety Pionýrem deklarované jsou spojené s nějakou aktuální debatou ať už ve většinové společnosti nebo v Pionýru.

Kritické myšlení je dnes často skloňovaný termín, hlavně vzhledem k médiím, ale jedná se o širší téma. Podle průzkumu se přibližně 84% oddílů podílí do nějaké míry na vedení dětí ke kritickému myšlení. Jedná se o nejméně naplňovaný cíl z mnou vybraných. Je otázkou do jaké míry je to způsobeno neinformovaností oddílových vedoucích o použitelných aktivitách.

Další téma je samostatnost dětí a zvláště jejich schopnost poradit si v nových nebo krizových situacích. Tomuto cíli se věnuje téměř 98% oddílů, tedy většina.

S řešením kritických situací úzce souvisí schopnost nalézt řešení problému. Tento aspekt je často zdůrazňován v souvislosti s budoucností v oblasti zaměstnání. Všechny dotazované oddíly uvedli, že se zmíněný cíl pokouší naplňovat.

Respekt k odlišnému vnímání hodnot, je v současnosti i politickým tématem. Do popředí se dostávají strany, které často vyzdvihují nacionální hodnoty, tedy hodnoty jediného okruhu a způsobu vnímání. 2,5% respondentů odpovědělo, že nevede děti k odlišenému vnímání hodnot a přibližně 4% uvedli „spíše ne“. To je stále méně než 10%. I tento cíl se tedy uspokojivě daří naplňovat navzdory společenské tendenci.

Důležitým aspektem výchovy v Pionýr je výchova k dobrovolnictví. Jde vlastně o sebezáchovný systém, vzhledem k tomu že většina práce v Pionýr je vykonávána dobrovolníky. V tomto ohledu je překvapivé, že více než 10% respondentů odpovědělo, že nevychovávat k dobrovolnictví. Je to pořád menšina, ale takovýto přístup může do budoucna způsobit těmto oddílům velké problémy.

Dalším důležitým tématem je odpovědnost dětí, zvláště v kontextu neustálého dozoru rodičů nebo učitelů. V tomto ohledu Pionýr naplňuje, podle odpovědí respondentů, své cíle stoprocentně.

Pionýr jako výchovná organizace by měla mít formující vliv na své členy a to jak na děti tak na dospělé vedoucí s dětmi pracujícími. Stejně ideály jako se snaží předávat dětem by měli jeho členové sami zastávat a naplňovat.

Jak byl uvedeno výše jedním ze stěžejních projevů náležitosti k Pionýru je jednak používání znaku, tedy symbolu vlaštovky a hlavně slovní označení pionýr. Při srovnání tohoto požadavku s odpověďmi v dotazníku zjišťujeme, že znak 34% respondentů vůbec nenesí, ani při samotné činnosti s dětmi ani v běžném životě a 11% respondentů by o sobě neřeklo že jsou pionýři. Tato otázka mohla mít několik způsobů jak jí chápat. Buď dotazovaní nechtějí prozradit svou příslušnost ke spolku Pionýr, nebo sami sebe nepovažují za dostatečně pionýrské v obecném významu toho slova. Vzhledem k tomu, že obě roviny si Pionýr připisuje, není toto zkresení nikterak důležité.

Kromě vnímání sebe jako pionýra, tedy člověka hledajícího nové cesty, považuje Pionýr za stěžejní předávání Ideálů Pionýra. Tyto ideové základní kameny by měli být tedy základní součástí nastavení jeho členů. Téměř 93% respondentů se s těmito ideály ztotožňuje. Jak bylo uvedeno výše. Podle dřívější otázky tyto ideály 2,5% dotazovaných vůbec nezná.

Dalším z pedagogických principů pionýra je výchova příkladem, která se celá váže k jednání podle předávaných hodnot. To zahrnuje jednak vědomou snahu být osobním příkladem, tedy ne přetvařování, ale uvědomělé formování sebe samého, tak abych důsledně konal podle vlastních přesvědčení. Z toho vyplývá přímo v základních dokumentech definovaná jednota slov a činů.

Osobním příkladem se snaží pro děti být 98% dotazovaných a důsledně dodržovat jednotu slov a činů se snaží 95% dotazovaných.

Je vidět, že co se týče osobnosti vedoucího, tedy dospělého člena Pionýra má spolek rezervy ve vnějších projevech přiznání identity k Pionýru, ale v oblasti osobního nastavení jednotlivých členů je výsledek dobrý a lze říci, že dotazovaní vedoucí ve velké míře skutečně naplňují představu spolku o jejich hodnotovém ukotvení.

4 Závěr

Vzhledem k malému množství závazných dokumentů nebylo příliš obtížné obsáhnout většinu aspektů, kterými se Pionýr definuje. Mnohem těžší bylo utřídit tyto informace do smysluplného vzájemného vztahu tak, aby byli vzájemně logicky provázané a pro čtenáře přehledné.

Ukázalo se tedy, že Pionýr se vidí jako spolek provádějící výchovu dětí a mládeže ve volném čase. S vnitřní organizační strukturou demokratického, převážně zastupitelského charakteru. Ideově jasně vymezen hlavní myšlenkou – pionýrství, která je rozložena na hlavní hodnoty – Ideály Pionýra, které jsou rozpracované do široké struktury obecných cílů. Výchovné metody jsou naproti tomu popsány jen několika obecnými zásadami a dávají tak při jejich dodržení pobočným spolkům velkou volnost v konkrétním obsahu činnosti i provedení. Pobočné spolky jsou definovány také velmi volně a na naplnění stanovami definovaného základního pobočného spolku – pionýrské skupině stačí 15 lidí a klub, který se schází jednou za měsíc a nemusí mít pravidelné členy. Dále v Pionýru probíhají další podpůrné činnosti jako jsou vzdělávací, administrativní, propagační a další.

Vzhledem k množství definic v různých oblastech nebylo celkově možné ověřit v dotazníkovém šetření všechno tak, aby se dalo s jistotou prohlásit, zda vše co o sobě Pionýr tvrdí, skutečně většinově naplňuje, a v kterých aspektech má největší mezery.

Bylo tedy nutné zúžit pole zájmu a vybrat jen některé prvky. Po vyhodnocení těchto prvků můžu konstatovat že, silnější výchovné působení probíhá mezi dětmi než mezi mládeží, oddíly jsou zpravidla větší než je požadované minimum – tedy 5 členů a mohlo by se tedy minimum zvýšit. Celých deset procent oddílů se schází méně než jednou měsíčně a nenaplňují tedy definici oddílu. Naproti tomu se tři čtvrtiny oddílů schází jednou měsíčně, podobně velké množství připravuje celoroční plán a o něco méně si definuje výchovné cíle aktivit – tedy vykonává cílenou výchovnou činnost. O něco méně jich deklaruje cílené předávání Ideálů Pionýra, ale téměř všichni je alespoň znají. Co se týče cílů, tak lze říci, že z 80% byly alespoň částečně naplňovány všechny dotazované. Lze tedy říci, že v oblasti dotazovaných cílů Pionýr převážně naplňuje své predepsané požadavky.

Přes devadesát procent vedoucích se osobně ztotožňuje s Ideály Pionýra, snaží se jít dětem osobním příkladem a zachovají jednotu slov a činů. Zajímavé je, že pouhých 88% vedoucích by o sobě bylo ochotno prohlásit, že jsou pionýry, ať už ve smyslu členy sdružení, tak ve smyslu obecném významu toho slova.

Celkově můžeme říci, že podle zkoumaného vzorku minimálně tři čtvrtiny oddílů a o něco více vedoucích naplňuje výchovné a ideové představy Pionýra. Spolek bych tedy osobně hodnotil jako

relativně soudržný, s potenciálem drobných proměn skrze svůj vnitřní demokratických mechanismus.

Pro lepší pochopení a komplexnější zhodnocení vztahu členů spolku k Pionýru, pionýrství a jejich osobnímu přijetí hodnot předávaných spolkem by bylo třeba mít větší a členitější skupinu respondentů a zvolit širší okruh otázek i s otevřenými položkami. Toto se do mé práce nevešlo a nebylo jejím přímým cílem, ale bylo by jistě dobré udělat i takový výzkum.

5 Použitá literatura a prameny

1. Historické ohlédnutí za pionýrským hnutím. *Pionýr.cz* [online]. 1999 [cit. 2019-06-01]. Dostupné z: <https://pionyr.cz/o-pionyru/historie/ohljednuti99/>
2. PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.
3. *Pionýr - Grafický manuál k jednotlivým prvkům* [online]. 2015 [cit. 2019-06-01]. Dostupné z: <https://pionyr.cz/dokumenty/?down=f2193a29-9583-40f7-b0a5-00e2c30d05e7>
4. *Program Pionýra* [online]. 2015 [cit. 2019-06-01]. Dostupné z: <https://pionyr.cz/dokumenty/?down=e3a526c0-a5cb-4a57-8c5f-ec4f0dae90e9>
5. Prohlášení České rady Pionýra k 20. výročí obnovení samostatné organizace Pionýr. *Pionýr.cz* [online]. 2010 [cit. 2019-06-01]. Dostupné z: <https://pionyr.cz/o-pionyru/historie/vyroci10/>
6. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
7. *Registrační a informační systém Pionýra* [online]. [cit. 2019-06-01]. Dostupné z: risp.pionyr.cz
8. *Rejstřík vnitřních předpisů*. *Pionýr.cz* [online]. [cit. 2019-06-01]. Dostupné z: <https://pionyr.cz/dokumenty/?par=bc63c9c1-a4da-4655-9e58-a33406a3d33d>
9. *Směrnice o hlavní činnosti* [online]. 2017 [cit. 2019-06-01]. Dostupné z: <https://pionyr.cz/dokumenty/?down=dd3be7bf-4e81-4ece-91fd-ff29d6cc7e6a>
10. Stanovisko k současné kampani vedené proti občanskému sdružení Pionýr. *Pionýr.cz* [online]. 1992 [cit. 2019-06-01]. Dostupné z: <https://pionyr.cz/o-pionyru/historie/stanovisko92/>
11. *Stanovy Pionýra* [online]. 2016 [cit. 2019-06-01]. Dostupné z: <https://pionyr.cz/dokumenty/?down=4247e341-abb2-4d72-a6b5-6577591d6e8e>
12. *Výroční zpráva Pionýra 2018* [online]. 2019 [cit. 2019-06-01]. Dostupné z: pionyr.cz/vyr_zpravy/VZ_Pionyr_2018_web.pdf